

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศธ.59/2 กรมหมื่นวิวิธขอให้กรมศึกษาส่งนักเรียน
ไปเรียนวิชาแพทย์.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 5 ศธ.59.1/3 ระเบียบการโรงเรียนราชแพทยาลัย

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 กส.1/12 รายงานการเพาะปลูกประเทศสยาม โดยเจ้าพระยา
วงษานุประพันธ์. 17 ก.ย. 2454

___ . เอกสารรัชกาลที่ 5 ศธ.59.1/3 ระเบียบการโรงเรียนราชแพทยาลัย.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 กส.3/2 หนังสือกราบบังคมทูลตั้งและย้ายข้าราชการของพระยawangษา
นุประพันธ์. 13 กพ. 2453

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 กส.5/42 ตั้งหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เป็นข้าหลวงเกษตรมณฑลกรุงเก่า.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 กส.5/96 เทศามณฑลกรุงเก่า ขออนุญาตเพิ่มเงินเดือนให้แก
หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 กส.5/124 ข้าหลวงเกษตรกรุงเก่า ขอให้กระทรวงมีคำสั่งตรงไปยัง
กองเกษตร.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 กส.5/136 กระทรวงเกษตร ย้ายหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม ข้าหลวง
เกษตร มณฑลกรุงเก่ามารับราชการในกระทรวง และให้ขุนธรรักษ์ลิขิตแทน.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 กส.13/424 มณฑลภูเก็ตส่งต้นร่างวิธีทำสวนมพร้าวของหม่อมเจ้า
พูนศรีเกษม. 14 กพ. 2454

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 ศธ.2/142 พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 ศธ.4/33 ความเห็นของพระองค์เจ้ารังสิต เรื่องการศึกษาภาษา
ต่างประเทศ.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 ศธ.10/88 กรมพระคลัง ขอรทราบบเรื่องตั้งหม่อมเจ้าพูนศรีเกษมทำ
งิบริบรองแดลงพระนามให้แกผู้ที่ยายยา.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 ศธ.10/108 ระเบียบการรับนักเรียนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.
2468 เพิ่มเติมระเบียบการ พ.ศ.2467.

___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 ศธ.10.1 เล่ม 2 นางสาวใหญ่ ขอเข้ามาเรียนวิชาแพทย์ใน
กรุงเทพฯ.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.1 เล่ม 8 นางสาวมากาเรต มาสอน

วิชาแพทย์ที่โรงพยาบาลศิริราช.

- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.4/11 พิมพ์สมุด Laboratory Directions.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.4/17 กรมยุทธศึกษาทหารบก ส่งนายร้อยตรีทองสุกกับว่าที่ร้อยตรีเปียกมาเป็นนักเรียนพิเศษ.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.4/52 การจัดการสอนเตรียมแพทย์ปริญา พ.ศ.2467.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.4/81 สั่งซื้อเครื่องใช้ในการสอนวิชาไบโอโลยี จากประเทศสหาลีรัฐอเมริกา.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.4/83 นายบุญไชย ฃ บ่อมเพ็ชร ขอลาออกเพื่อไปศึกษาต่อ ฃ ต่างประเทศ.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.4/124 เรื่องตั้งกรมการจัดการสอนในคณะอักษรศาสตร์.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.4/131 นายชาเวอร์กส่งหลักการสอนให้นักเรียนคณะอักษรศาสตร์.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.4/124 เรื่องตั้งกรมการจัดการสอนในคณะอักษรศาสตร์.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.10.4/131 นายชาเวอร์กส่งหลักการสอนให้นักเรียนคณะอักษรศาสตร์.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.29/74 เก็บเงินค่าเล่าเรียน.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.54.1/279 อนุญาตให้ตั้งโรงเรียนถนนขาว ชั้นที่ตำบลลวธิรพยาบาล อำเภอสามเสน.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 6 คร.59.2/48 โรงเรียนแพทย์ขอเงินค่าสอนวิชาพิเศษให้หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม กับขอเข้าประจำการในตำแหน่ง.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 7 ศ.5/1 บัญชีเงินทูลเกล้าลงกรมมหาวิทยาลัย.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 7 ศ.10/36 เรื่องจัดการฝึกหัดวิชาครู โอนมาให้กรมศึกษาธิการจัด เว้นแต่วิชาครูบัณฑิตย์ให้คงอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 7 คร.4/127 เรื่องเสนอความเห็นเรื่องการศึกษาของพระยาประมวฬวิชาพูล.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 7 คร.10.4/107 ม.จ.พูนศรีเกษม ลาไปพักรักษาพระองค์ ฃ ต่างประเทศ และลาออกจากหน้าที่คณบดี.

- กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7 ศธ.10.4/146 นายศุภชัย วาณิชวัฒนา ขอบ
 สุธิเพื่อไปศึกษาวิชาไบโโโลยี ณ ต่างประเทศ โดยทุนของ R.F.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 7 ศธ.10.4/155 รายงานการเล่าเรียนและความเป็นไปของนักเรียน
 สตรีในคณะ.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 7 ศธ.10.4/156 เชิญเสด็จเสนาบดีกระทรวงธรรมการ เสด็จประพาส
 รางวัลแก่นายคลุ้ม วิชโรบล นายเจริญ ปัตตะพงษ์.
- ___ . ✓ เอกสารรัชกาลที่ 7 ศธ.10.4/193 บรรทัดความเห็นโรงเรียนครูมัธยม ถ้าจะจัดตั้งในคณะ
 อักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์. (หลักสูตรครูมัธยมของหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม).
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 7 ศธ.54/9 เรื่องขออนุญาตขยายสถานที่โรงเรียน.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 8 มท.0201.2.1.9/32 บัญชีรายชื่อโรงเรียนราษฎร์ที่กระทรวงศึกษา
 ธิการรับรองวิทยฐานะ.
- ___ . เอกสารรัชกาลที่ 8 มท.0201.24/4 เรื่องประมวลศึกษาหรือหลักสูตรชั้นประถมและ
 มัธยมศึกษา.
- ___ . ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พ.ศ.2457.
- ___ . ระเบียบการย่อคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2464.
 คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. ทะเบียนประวัตินักศึกษาแพทย์ พ.ศ.
 2470-2525.
- หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ.12/7 คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ขอซื้อถ้อยคำขยาย.
- ___ . จ.12/15 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตกลงกับมูลนิธิ
 ตามบันทึกที่ทูลกระหม่อมทรงทำขึ้นที่กรุงปารีส 2465.
- ___ . จ.12/22 การเลือกนักเรียนรับทุนเรียนของมูลนิธิ.
- ___ . จ.12/34 ประวัตินิพนธ์ของรศ.คิเฟลเลอร์มูลนิธิร่วมมือกับรัฐบาลสยาม ช่วยบำรุงการศึกษา
 วิชาแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ.2468).
- ___ . จ.12/40 ส่งอำมาตย์ตรี ลี ศรีพยัคฆ์ พระอภัยนันทราชพิศาล พระครูพยุหรัถย์
 หลวงอายุรแพทย์พิเศษ ขุนศรีภิษัช และนายศุภชัย วาณิชวัฒนา ไปศึกษาวิชาต่างประเทศ.
- ___ . ทุนสำหรับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (คณะอักษรศาสตร์-วิทยาศาสตร์).
- ___ . บัญชีรายนามผู้สอบไล่จบหลักสูตรจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิชาครูมัธยม (พ.ศ.2473-
 2476).

หอประวัติดังกล่าวลงกรรมมหาวิทยาลัย. ระเบียนการย่อของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

พุทธศักราช 2464.

- ___ . รายงานคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระหว่าง พ.ศ.2460-2469.
- ___ . รายงานคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ประจำปี 2470-2473.
- ___ . รายงานการประชุมกรรมการดำเนินการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งที่ 5 วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2474.
- ___ . รายงานการประชุมกรรมการดำเนินการ เรื่องการเปิดแผนกครู ป.ม. ชั้นในมหาวิทยาลัย ต้นศก 2471.
- ___ . สมุดคำสั่ง เมษายน พ.ศ.2461 - กรกฎาคม พ.ศ.2461.

โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์. ข้อบังคับเครื่องแบบนักเรียนโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์.

- ___ . คู่มือครูและนักเรียนโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์.
- ___ . ทะเบียนครูโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ พ.ศ.2483-2484.
- ___ . บัญชีเรียกชื่อนักเรียนโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ : รายชื่อนักเรียนที่เข้าเรียน พ.ศ. 2482-2485.
- ___ . บันทึกส่วนพระองค์หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี.
- ___ . รายนามผู้สอบไล่ได้ประโยคครูประถมสามัญ (ป.ป.) โรงเรียนฝึกหัดครูประถมสตรี เขมะสิริอนุสสรณ์ รุ่นที่ 1 พ.ศ.2483 ถึงรุ่นที่ 5 พ.ศ.2487.
- ___ . สถิตินักเรียนโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ ปีการศึกษา 2493 - ปีการศึกษา 2505.
- ___ . สมุดคำสั่งโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ พ.ศ.2483-2484.
- ___ . สมุดคำสั่งโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ พ.ศ.2487-2495.
- ___ . สมุดตารางสอนประจำปีการศึกษา 2480.

จดหมาย

มหิตลอลุยเดช, กรมขุนสงขลานครินทร์ สมเด็จพระเจ้าฟ้า. ลายพระหัตถ์ถึง หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี, 21 มีนาคม พ.ศ.2465. ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ___ . ลายพระหัตถ์ถึง หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี, 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2465. ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ___ . ลายพระหัตถ์ถึง หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี, 7 กันยายน พ.ศ.2470. ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

ไมโครฟิล์ม

หน่วยโสตทัศนศึกษากลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. MF.209 เรื่องท้าวสวน
มะพร้าวของหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม กระทรวงเกษตรราธิการ, ร.ศ.130 (2454).

เอกสารชั้นรองภาษาไทยหนังสือและวารสาร

กาญจนา นาคสกุล. "ประวัติคณะอักษรศาสตร์." อักษรศาสตร์บัณฑิต 50 ปี. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์การพิมพ์, 2529.

เกษมเสาวภา เกษมศรี, หม่อมเจ้า. "คำนำ". พูนศรีเกษม : เขมะสิริอนุสรณ์ รุ่น 2513.
พระนคร : ศรีเมืองการพิมพ์, 2513.

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว.ทมนันตี (เกษมศรี) จักษักษ์.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิยมกิจ, 2530.

กรรณิการ์ ชะกิมิ. "ระลึกถึงพระคุณท่าน." พูนศรีอนุสรณ์. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเขมม,
2507.

กฤษณา สินไชย. 200 ปี การศึกษาไทย ลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

กัลย์ อิศรเสนา. "คณะวิทยาศาสตร์เมื่อ 44 ปีก่อน." 50 ปี วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย 2476-2527. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2527.

เขมะสิริอนุสรณ์ : ที่ระลึกเนื่องในงานเปิดพระรูปหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม-หม่อมเจ้าหญิงศุขศรีสมร
เกษมศรี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2516.

คอเรลลี, มารี. เต็ลมา. แปลโดย ศ.ร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารมวลชน, 2531.

จงกลณี อมรเสนีย์. "ไม่มีอดีต." พูนศรีอนุสรณ์. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเขมม, 2507.

ชัชวาทนเรนทร, กรมพระยา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ. สารศิริราช ฉบับพิเศษฉลอง 60 ศิริราช
(พฤษภาคม 2493) : 5-20.

คาด ประทีปะเสน. โรงเรียนกุลสตรีวังหลังกับแหล่หม้อโคล้. พระนคร : มปท, 2517.

ทองหยด ประทุมวงศ์. "จากดวงใจของนักเรียนมัธยม 9." พูนศรีอนุสรณ์. พระนคร :
โรงพิมพ์ไทยเขมม, 2507.

ที่ระลึกครบรอบ 50 ปี เขมะสิริอนุสสรณ์ พ.ศ.2525. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.
 "ทูลกระหม่อม รื้อคอกีเพล เลอร์กับโรงเรียนแพทย์." สารศิริราช 1 (กุมภาพันธ์ 2492) : 72-
 75.

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. แนวคิดทางการศึกษาของบุคคลสำคัญของไทยในรอบ 200 ปี
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ : พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์ตีรณสาร, 2527.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. ความสำเร็จและล้มเหลว. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์,
 2516.

บัวเรศ คำทอง. "ห้าสิบปีเศษของคณะวิทยาศาสตร์." 50 ปี วิทยาศาสตร์บัณฑิต จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย 2476-2527. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2527.

ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2435-2507. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507.

พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบเจ็ดสิบสองปีของกระทรวงศึกษาธิการ เมษายน 2507.

ประวัติการโรงเรียนราษฎร์ในประเทศไทย. พระนคร : โรงพิมพ์ศิwap, 2514.

ประวัติคุรุ. คุรุสภาจัดพิมพ์ในวันครู 16 มกราคม 2501.

_____. คุรุสภาจัดพิมพ์ในวันครู 16 มกราคม 2502.

_____. คุรุสภาจัดพิมพ์ในวันครู 16 มกราคม 2505.

_____. คุรุสภาจัดพิมพ์ในวันครู 16 มกราคม 2506.

_____. คุรุสภาจัดพิมพ์ในวันครู 16 มกราคม 2509.

_____. คุรุสภาจัดพิมพ์ในวันครู 16 มกราคม 2510.

_____. คุรุสภาจัดพิมพ์ในวันครู 16 มกราคม 2520.

_____. คุรุสภาจัดพิมพ์ในวันครู 16 มกราคม 2521.

_____. คุรุสภาจัดพิมพ์ในวันครู 16 มกราคม 2525.

ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459-2509. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, 2510.

พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบห้าสิบปีของการสถาปนา.

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. "ประชาธิปไตยสำหรับคนไทย." การเมืองสำหรับประชาชน. เล่มที่

9-10 พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2518.

ปิ่น มาลากุล, ม.ล. "การศึกษาสมัยที่มหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต
ทรงเป็นเสนาบดี กระทรวงธรรมการ." เรื่องการศึกษา พระนคร : โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2516.

ปิยนาก บุนนาค. "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการทำนุบำรุงการกสิกรรม."
วิทยบริการ 10 (พฤศจิกายน 2531) : 27.

พฤทธิสาธ ชุมพล, ม.ร.ว. ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

พระประวัติและผลงานของมหาอำมาตย์ตรีหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี ทจ. B.Sc.A.R.C.S.
พระนคร : โรงพิมพ์ประชุมช่าง, 2507. พิมพ์เนื่องในการพระราชเพลิงพระศพ
หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2507. ณ เมรุวัดเทพ-
ศิรินทราวาส

พิณพากย์พิทยาเภท, หลวง. "60 ปี ของโรงเรียนแพทย์." สารศิริราช 2 (มกราคม 2493)
: 1-3.

พิพาดา ยังเจริญ และสุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. การศึกษาและผลกระทบต่อสังคมไทยสมัยต้น
รัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325-2394). รายงานผลการวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

พูนศรีเกษม เกษมศรี, หม่อมเจ้า. "ถั่วเหลืองมีคุณค่าในทางอาหารอย่างไร และวิธีปรุง
อาหารถั่วเหลือง." อ้างใน พระประวัติและผลงานของมหาอำมาตย์ตรีหม่อมเจ้า
พูนศรีเกษม เกษมศรี. พระนคร : โรงพิมพ์ประชุมช่าง, 2507.

_____ . วิธีแยกธาตุชั้นปถม. พระนคร : โรงพิมพ์สามัคคี, 2452.

พูนศรีอนุสรณ์. พระนคร : ไทยเขมม, 2507. พิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในการพระราชทานเพลิง
พระศพมหาอำมาตย์ตรีหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2507
ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

ภิญโญ สาธร. "ทักษะ ภารกิจของผู้บริหาร และกระบวนการทางการบริหารการศึกษา."
หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : องค์กรศิลปการพิมพ์, 2527.

มหิตลอลกุลเดช, กรมขุนสงขลานครินทร์ สมเด็จพระเจ้าฟ้า. ลายพระหัตถ์ถึง ดร. ริชาร์ด เอ็ม เพียร์ซ อ่างอิง ชมรมพระนิพนธ์และบทความเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิตลอลกุลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ พระบิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบันของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2508.

ระลึก ธานี. วิวัฒนาการในการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทย (พ.ศ.2475-2503).

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

วงษาประพันธ์, เจ้าพระยา. "คำปรารภ." ทำสวนมะพร้าวของหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม.

พระนคร : มปท., 2454. พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชพิธีพิชฌฆคจรตพระนั่งคัล พ.ศ.2454.

วิชาการ (กรม), กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารปรับปรุงหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มปท., 2532.

วิทย์ วิศทเวทย์. ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475. กรุงเทพฯ : พันนี้พับบลิชริง, 2526.

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวาน. "วิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย แบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมและแบบเผด็จการอ่านาจนิยม." ระบบการเมืองเปรียบเทียบ.

กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์, 2528.

เวชสิทธิ์พิลาส, พระยา. "ประวัติแพทย์. พ.ศ.2449 (รุ่นที่ 13)." เวชนิสสลิตฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : การพิมพ์ไทย, 2482.

ศิลปกรรมวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินตึง กรุป, 2531.

ศรีพรหมา กฤดากร, หม่อม. ชีวิตในวังสมัยพระเจ้าบรมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ จิมทอมป์สัน, 2521.

ศุภชัย วานิชวัฒนา. "ระลึกถึงความหลัง." 50 ปี วิทยาศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2476-2527. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธการพิมพ์, 2527.

สถิติและวิเคราะห์ภาวะการศึกษา (กอง), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การศึกษาเอกชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มปท., 2526.

สมจิตต์ วีระโสภณ. "ระลึกถึงพระคุณท่านอาจารย์. พูนศรีอนุสรณ์. พระนคร : โรงพิมพ์ ไทยเชชม, 2507.

สรราช แสงวิเชียร. ศิริราชร้อยปี ประวัติและวิวัฒนาการ. กรุงเทพฯ : วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์, 2521.

60 ปี แห่งความร่วมมือระหว่างคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลและมูลนิธิโรคคิเฟลเลอร์. กรุงเทพฯ : หน่วยพิมพ์โรงพยาบาลศิริราช, 2526.

สุด แสงวิเชียร. พระประวัติสมเด็จพระราชบิดาเจ้าฟ้ามหิดลเดช รวมทหเรียงความที่ชนะที่ 1
แต่งประกวดเนื่องในวันมหิดล. พระนคร : พฤษศิริการพิมพ์, 2504.

เสริญรโกเศศ. พื้นความหลัง. เล่ม 2 พระนคร : สำนักพิมพ์ศึกษิตสยาม, 2509.

เสนาะ ดันบุญยืน. "เท่าที่จำได้." 50 ปี วิทยาศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2476-2527. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2527.

แสงโสม เกษมศรี, ม.ร.ว. "คณบดีคณะอักษรศาสตร์." อักษรศาสตร์บัณฑิต 50 ปี.
กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2529.

สงศรี เกษมศรี, ม.ร.ว. "ระลึกถึงพี่ใหญ่." อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพแพทย์หญิง
ม.ร.ว. บันทา ชติกร (ทองแถม). กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2532.

60 ปี สตรีจุฬาฯ. กรุงเทพฯ : ศรีสยามการพิมพ์, 2529.

อนุกรรมการพิจารณาจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกครู 200 ปี (คณะ), ครูสภา. ครูไทย 200 ปี.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครูสภา, 2525.

อนุสรณ์ครบรอบ 50 ปี มาแตร์. กรุงเทพฯ : ประเมษฐ์การพิมพ์, 2521.

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว. ทมยันตี (เกษมศรี) จักขุรักษ์. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์นิยมกิจ, 2530. พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ วันที่ 15
พฤศจิกายน พ.ศ. 2530 ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

อนุสรณ์สาสน์ 75 ปี ราชนิ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เศศ, 2523.

อวย เกตุสิงห์. "เล่าเพื่อเรื่องหลังห้าสิบปีของนิสิตา." สารศิริราช 30 (พฤษภาคม
2521) : 848-850.

วิทยานิพนธ์

ฉัญจรวดี ชนะชัย. "สตรีในสังคมไทยสมัยใหม่ : ศึกษากรณีสตรีซึ่งประกอบอาชีพพยาบาล
(พ.ศ. 2439-2485)." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติ-
ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. "ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของการเปลี่ยนระบอบการปกครองสยามระหว่าง พ.ศ.2470-2480." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- บุญเต็ม ไพเราะ. "สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- ปฐมพร อินทรางกูร. "บทบาทของเอกชนในการจัดการศึกษาในประเทศไทย พ.ศ.2461-24970." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2525.
- พิชัย สิงห์ทอง, ร้อยโท. "นโยบายส่งเสริมการเกษตรกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- ยุพาภรณ์ แจ้เจนกิจ. "การศึกษาของสตรีไทย : ศึกษากรณีเฉพาะโรงเรียนราชินี (พ.ศ. 2447-2503)." วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- ยุวดี ตปนียากร. "วิวัฒนาการของการแพทย์ไทย ตั้งแต่สมัยเริ่มต้นจนถึงสุริยกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- ละออทอง อัมรินทร์รัตน์. "การส่งนักเรียนไทยไปศึกษาต่อต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ.2411-2474." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- วารุณี โอสถารมย์ "การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ.2411-พ.ศ.2475." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- ศิริ พุทธมาส. "แนวความคิดทางด้านการเมืองและการศึกษากับบทบาททางการศึกษาของเจ้าพระยาธรรมาศกัณฐ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

สัมภาษณ์

- กฤษณ์ เลิศคุณากรณ์. สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2531.
- กัลยาณี จักขุรักษ์ อาจารย์ใหญ่. สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2528 และ 6 ธันวาคม 2531.
- เกษมเสาวภา เกษมศรี, หม่อมเจ้า. สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2530 และ 15 มีนาคม 2532
- จิตรเกษม อินทรครรชิต (เกษมศรี), ม.ร.ว. สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2528.
- ทมนันตี จักขุรักษ์ (เกษมศรี), ม.ร.ว. สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2528.
- ทอร์ศรี คงจำเนียร (เกษมศรี), ม.ร.ว. ผู้รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน. สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2531.
- พูนสุข เกษมศรี, ม.ร.ว. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2531.
- ภา รงควนิช. อธิการวิชาการครูใหญ่. สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2531.
- มนตรี ตราโมท. สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2531.
- อวย เกตุสิงห์. สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2532.

ภาษาอังกฤษ

- Lord, Donald C. "In His Steps : A Biography of Dan Beach Bradley, Medical Missionary to Thailand, 1835-1873." Western Reserve University, Ph.D., 1964.
- Ouay Ketusinh. "The man who deserves a Monument." Nuggets. Bangkok : CCT, 1967.
- Petrucelli, Joseph, and others. "Woman in Medicine." Medicine : An Illustrated history. New York : Harry N. Abrams Incorporated, 1978.
- The Medical College of Pennsylvania. Archive and Special Collections on Woman in Medicine. Pennsylvania : CCT.

Wells, Kenneth E. History of Protestant Works in Thailand 1828-1966.

Bangkok : CCT, 1970.

"Woman and Medicine School." Centenary Book of the University of

Sydney Faculty of Medicine. Sydney : CCT, 1984.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวกที่ 1

พระโอรสและพระธิดาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ ซึ่งเป็น
เจ้าพี่และเจ้าน้องร่วมพระชนกของหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี

1. มหาอำมาตย์โท หม่อมเจ้าปฏิพัทธ์ อดีตสมุหเทศาภิบาล มณฑลราชบุรี
2. หม่อมเจ้าสมบัติบุรินทร์
3. มหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศุภโยคเกษม อดีตเสนาบดีกระทรวงพระคลัง
มหาสมบัติ
4. หม่อมเจ้าหญิงผกามาลย์ ผู้เคยจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวังกรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติมาก่อน
5. หม่อมเจ้าหญิงวรวิลาสราไพ สุขสวัสดิ์ ชายาหม่อมเจ้าอนุชาติ สุขสวัสดิ์
6. มหาอำมาตย์ตรีหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม
7. หม่อมเจ้าตระการโชค ล้นซีพิทักษ์ตั้งแต่นั้นเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก
8. พลตรี หม่อมเจ้านิลประภัศร อดีตเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก
9. พันโท หม่อมเจ้าสมภพ ซึ่งเคยทรงรับราชการในกรมแผนที่ทหารบก
10. มหาอำมาตย์ตรี หม่อมเจ้าจิตโศกทวี อดีตอธิบดีกรมสรรพสามิต
11. หม่อมเจ้าวัชยากร เนติบัณฑิตอังกฤษ เคยรับราชการในกระทรวงยุติธรรม
12. หม่อมเจ้าหญิงศุขศรีสมร เกษมศรี
13. หม่อมเจ้าอรรรคพันธ์ ล้นซีพิทักษ์ในสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยเรือโดยสารถูกตอร์ปิโดขณะ
เดินทางกลับประเทศไทย
14. หม่อมเจ้าหญิงอุทัยพงศ์ สุขสวัสดิ์ ชายาหม่อมเจ้าสืบสุขสวัสดิ์
15. หม่อมเจ้าอธิพรพงศ์ ข้าราชการชั้นพิเศษ อดีตผู้อำนวยการราชการสถิติ สำนักงานสถิติกลาง
16. หม่อมเจ้าหญิงสมทรง เทวกุล ชายาหม่อมเจ้านิกรเทวัญ เทวกุล
17. หม่อมเจ้าวิไลยพรรณ สุขสวัสดิ์ ชายาหม่อมเจ้าสืบสุขสวัสดิ์
18. หม่อมเจ้าหญิงมัทนา เกษมศรี
19. หม่อมเจ้าสโมสรเกษม เคยรับราชการในกระทรวงเศรษฐการ

- * 20. หม่อมเจ้าหญิงวงศ์แฉะ เกษมสันต์ ชายาพันเอกหม่อมเจ้านิวัตรวงศ์ เกษมสันต์
- 21. พระภิกษุ หม่อมเจ้ามงคลโยค สิ้นชีพิตักษัยขณะทรงผนวช
- * 22. หม่อมเจ้าหญิงเกษมเสาวภา เกษมศรี
- * 23. หม่อมเจ้าบุษโณสภเกษม หัวหน้ากองการศึกษาสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวกที่ 2

จดหมายที่หม่อมเจ้าพูนศรี เกษมทรงมีถึงพระประยูรญาติ

วังกรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ

กรกฎาคม 2500

ทูลมาได้ทรงทราบ

ด้วยหม่อมฉันได้รับพระราชทานส่วนแบ่งจากพระราชมรดก ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้บริจาคเงินนี้สร้างตึกพยาบาลในนามของหม่อมฉันชั้น ๓ ที่โรงพยาบาลศิริราช อุตสาหกรรมกุศลถวาย ร.4 จึงทูลมาในบรรดาญาติพี่น้องเพื่อร่วมปิตินิติในส่วนกุศลนี้ และเมื่อพี่น้องหรือครอบครัวผู้ใดปรารถนาจะไปพักผ่อน รักษาตัวในยามป่วยไข้ ณ ที่ตึกนี้ ก็อาจทำได้โดยสะดวก เพราะเท่ากับ เป็นของสกุลเราเอง

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

(ลงนาม) พูนศรีเกษม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือของหม่อม เจ้าพูนศรี เกษมที่มีถึงพระประยูรญาติ

ด้วยข้าพเจ้าได้รับส่วนแบ่งพระราชมรดกในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แทนพระองค์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยค กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัตินิราศที่สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้ส่งเงินส่วนใหญ่นี้ไปบำรุงพระอารามต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยประทับ เช่น วัดบวรนิเวศวิหาร วัดราชประดิษฐ์ วัดราชาธิวาส เป็นต้น เงินที่เหลือข้าพเจ้าใคร่จะทำอย่างที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยค กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัตินิราศเคยทรงกระทำ คือ เมื่อได้รับค่าเช่าอาคารส่วนพระราชมรดกประจำปี แล้วก็ทรงแจกลูกหลาน เพื่อเป็นที่ระลึกถึงพระเดชพระคุณในล้นเกล้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ข้าพเจ้าจึงได้จัดพิมพ์หนังสือ เทศนา พระราชประวัติในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นแจกลูกหลาน เพื่อเชิดชูพระเกียรติคุณและเป็นที่ระลึกถึง ฉะนั้นในวันนั้นข้าพเจ้าบำเพ็ญกุศลถวายสดับปรกัมพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ศาลาหน้าเทวสถานวันเสาร์ที่ 28 ธันวาคม 2500 เวลา 10.00 น. ขอให้ท่านซึ่งข้าพเจ้าถือว่าเป็นลูกหลานไปประชุมรับแจกหนังสือด้วย

(ลงนาม) พูนศรีเกษม เกษมศรี

พฤษภาคม 2500

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวกที่ 3

ความเป็นมาของการแพทย์และการสาธารณสุขแผนปัจจุบันของไทย

การแพทย์และการสาธารณสุขแผนปัจจุบันของไทยได้เข้ามาเผยแพร่โดยพวกมิชชันนารีที่ได้นำเข้ามาพร้อมกับการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ รวมทั้งทำให้มีการจัดตั้งสถานพยาบาลขนาดเล็กขึ้นตั้งแต่เดิมการรักษาพยาบาลของคนไทยนั้นเป็นแบบแผนโบราณ คือรักษาด้วยยาสมุนไพรและวิธีการที่ค่อนข้างให้ผลล่าช้า จึงทำให้ไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชนที่เจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าหากมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเห็นความสำคัญของการพัฒนาการแพทย์และการสาธารณสุขอันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศให้เจริญทัดเทียมประเทศตะวันตก เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพพลานามัยที่ดี ขจัดความทุกข์ของราษฎรจากโรคภัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงพยาบาลขึ้น ๗ วังกรมพระราชวังบวรสถานภิมุข ตำบลวังหลัง ธนบุรี ใน พ.ศ. 2429 และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดโรงพยาบาลแห่งแรกของไทย คือ โรงพยาบาลศิริราช ในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2431 การรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลก็ได้รับความนิยมและเชื่อถือจากราษฎรเพิ่มมากขึ้น เป็นลำดับ แม้แต่เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ก็ทรงเข้ารับการรักษาพยาบาลตามแผนใหม่จากโรงพยาบาลศิริราช ซึ่งเป็นแบบอย่างให้แก่ราษฎรโดยทั่วไปที่จะให้การยอมรับวิธีการรักษาพยาบาลแบบใหม่ซึ่งต่างไปจากการรักษาพยาบาลตามแผนโบราณ ได้แก่ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ ผู้ทรงทำหน้าที่จัดการโรงพยาบาลศิริราช และทรงเป็นอธิบดีกรมพยาบาล กรมหมื่นปราบปรบักษ์ และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ฯลฯ ซึ่งทำให้ราษฎรคลายความรังเกียจในการรักษาพยาบาลตามอย่างตะวันตก

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ประสูติเป็นวัณโรค ได้เสด็จมาประทับรักษาพระองค์ที่โรงพยาบาลศิริราช เพราะทรงรู้พระองค์ว่าไม่ทรงรอดชีวิตต่อไป ก็ทรงยินดีรับการรักษากับแพทย์แผนปัจจุบัน ส่วนกรมหมื่นปราบปรบักษ์ ทรงเป็นเจ้านายพระองค์แรกที่ทรงให้หม่อมของพระองค์ เลิกอยู่ไฟหลังการคลอด และทรงให้แพทย์ฝรั่งเป็นผู้ทำคลอดบุตรของพระองค์ เนื่องจากหม่อมเปี่ยมคลอดบุตรคนแรก เมื่อคลอดแล้วเป็นไข้ทำให้ไม่สามารถอยู่ไฟได้ แต่ถูกผู้ใหญ่บังคับให้อยู่ไฟ จนในที่สุดหม่อมเปี่ยมทนไม่ไหวก็เสียชีวิต ดังนั้นบุตรคนต่อ ๆ มาของกรมหมื่นปราบปรบักษ์ ก็คลอดโดยฝีมือแพทย์ฝรั่ง ซึ่งปลอดภัยทั้งแม่และลูก ส่วนคราวที่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ประสูติสมเด็จพระเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ ก็ทรงเลิกพทมเพลิง และทรงรับการรักษา

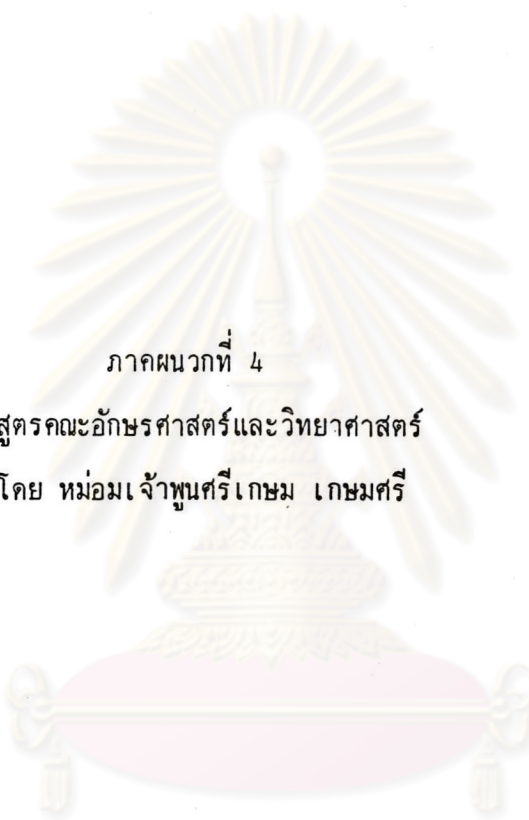
แบบฝรั่ง ก็ทรงพระสำราญดี จึงทรงชักชวนให้ราษฎรเลิกอยู่ไฟ เพราะเป็นการทรมาน

ใน พ.ศ. 2433 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนแพทย์ขึ้นในโรงพยาบาลศิริราช โดยให้ชื่อว่า โรงเรียนแพทยากร ซึ่งต่อมาคือ โรงเรียนราชแพทยาลัย เพื่อทำหน้าที่ฝึกสอนวิชาแพทย์ เพราะขณะนั้นขาดแพทย์ประจำโรงพยาบาลศิริราช โรงเรียนแพทยากรนี้ทำการสอนทั้งวิชาแพทย์แผนปัจจุบันและวิชาแพทย์ไทยตามแผนโบราณ โดยมี นายแพทย์ ยอร์ช บี. แมคฟาร์แลนด์ เป็นครูใหญ่ฝ่ายแพทย์แผนปัจจุบันและหัวหน้าแพทย์แผนปัจจุบัน ส่วนหม่อมเจ้า เจียก ทินกร เป็นหัวหน้าอาจารย์ฝ่ายแพทย์แผนโบราณและหัวหน้าแพทย์แผนโบราณ* พ.ศ. 2435 ก็มีแพทย์ประกาศนียบัตรรุ่นแรกสำเร็จ แต่แพทย์ที่สำเร็จ เหล่านี้ก็ประสบปัญหาเพราะหน่วยงานที่แพทย์จะเข้ารับราชการนั้นมีน้อย เงินเดือนที่ได้รับก็มีได้มากตามที่ตกลงไว้คือ เดือนละ 25-40 บาท การทำงานของแพทย์ก็ไม่ได้ก้าวหน้ามาก เพราะตำแหน่งแพทย์ประจำเมืองจะได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเพียง ขุน เท่ากับตำแหน่งปลัดอำเภอ ขาดแคลนทั้งสถานพยาบาลและเวชภัณฑ์ ทำให้การศึกษาแพทย์และการปรับปรุงมาตรฐานการแพทย์ของไทยต้องประสบปัญหา ถึงแม้โรงเรียนแพทย์จะเปิดดำเนินการมาแล้ว 10 ปี ก็มีผู้ให้ความสนใจและสมัครเรียนแพทย์เป็นจำนวนน้อย ถึงขนาดว่าใน พ.ศ. 2443 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวิวิธวรพรต ปรึกษา อธิบดีกรมพยาบาลขณะนั้น ต้องทำหนังสือถึงเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ขอให้สั่งกรมศึกษาธิการช่วยเลือกนักเรียนมาเรียนแพทย์ด้วย**

ศูนย์วิทยพัทยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ก. จ. ช., ร.5 ศธ.59.1/3 ระเบียบการโรงเรียนราชแพทยาลัย

** ก. ล. ช., ร.5 ศธ.59/2 กรมหมื่นวิวิธขอให้นักเรียนไปเรียน

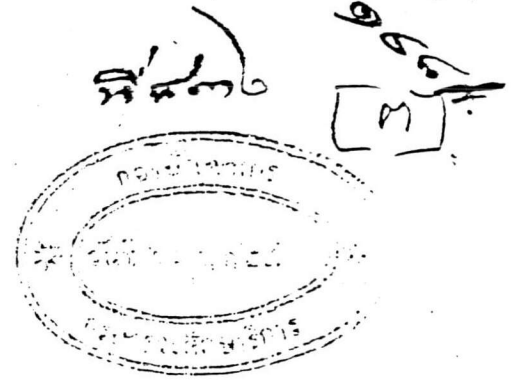
ภาคผนวกที่ 4

หลักสูตรคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

จัดโดย หม่อมเจ้าพันธุ์เกษม เกษมศรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ๒/๒๕๖๗

คณะ อักษรศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์

ราชการด่วน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ ๑๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

เรียน มหาอำมาตย์ตรี พระยาอนุกิจวิธูร ผู้บัญชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ศกนี้ คณะนี้ได้มีการประชุมอาจารย์
มีลมเค็จ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ เป็นประธาน เพื่อจะการสอน
นักเรียนและวางตำราการสอน การสอนพิเศษได้แบ่งดังนี้คือ พิธีกรป่าดะ
ชั้นปริญญปีที่ ๑ เห็นควรให้หม่อมเจ้าวิชาภิเชกสอน พิธีกรป่าดะ
นักเรียนแพทย์ชั้นปีที่ ๑ หลวงคุณพุกหรัภษสอน ส่วนปฏิบัติการพิเศษ
แพทย์ชั้น ๑ เห็นควรให้หลวงพรตพิทยพยัต แดแสดงการพิเศษนักเรียน
แพทย์ชั้นปีที่ ๒ นั้นควรให้หม่อมเจ้าวิชาภิเชกแสดง

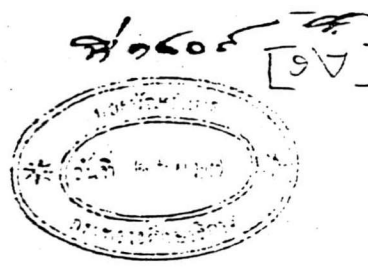
เพราะฉะนั้น ๑ ขอได้โปรดส่งหม่อมเจ้าวิชาภิเชกให้มาพบ
กับข้าพเจ้าเพื่อนัดเวลา กับ ๒ ขอได้โปรดอนุมัติให้หลวงพรตพิทยพยัต
มาสอนโดยได้รับเงินเดือนพิเศษชั่วโมงละ ๑๐ บาท อาทิตย์ละ
๖ ชั่วโมง ตั้งแต่วันที่ ๒๖ เดือนนี้เป็นต้นไป ที่ขอ ๖ ชั่วโมงนี้
ความจริงนักเรียนใหญ่เรียน ๓ ชั่วโมงเท่านั้น เพราะต้องแบ่งชั้นออก
เป็น ๒ ส่วนเรียนซ้ำกัน เพื่อความสะดวกในการดูแล

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

อำมาตย์เอก *หม่อมเจ้าวิชาภิเชก*

คณะบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

ที่ ๑๓๖๘๗.

คณะ อักษรศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ ๓๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

เรียน มหอจามาตย์ตรี พระยาอนุกิจวิธูว ผู้บัญชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอขมาและขอเปลี่ยนแปลงตารางสอนใหม่ สำหรับ
พ.ศ. ๒๕๒๓ ึ่งขอเรียนมาเพื่อทราบ ถึงชั่วโมงสอนของครู
พิเศษที่ใดแก้ไขใหม่ดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๕๒๓
๒:๑๕๐๖/๒๐

๑. เมเจอร์วิชาเกษตร

วันจันทร์	๓	ชั่วโมง
วันอังคาร	๒	"
วันพุธ	๓	"
วันพฤหัสบดี	๒	"
วันศุกร์	๒	"
วันเสาร์	๒	"

รวม ๑๔ ชั่วโมง

๒. นายสิทธิ์

วันจันทร์	๑	ชั่วโมง
วันอังคาร	๑	"
วันพฤหัสบดี	๑	"
วันศุกร์	๑	"
วันเสาร์	๒	"

รวม ๖ ชั่วโมง

๓. หลวงพ่อดลิต์

วันจันทร์	๒	ชั่วโมง
วันอังคาร	๒	ชั่วโมง
วันพุธ	๒	ชั่วโมง
วันพฤหัสบดี	๒	ชั่วโมง
วันศุกร์	๒	ชั่วโมง

๒:๑๕๐๖/๒๐

ศูนย์วิทยุรับฟังการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[๑๓]

๑๓
๑๓
๑๓

๔. ทดลองแผนวิธานประสิทธิ์

วันจันทร์	๑	ชั่วโมง
วันอังคาร	๓	..
วันพุธ	๑	..
วันศุกร์	๓	..
		รวม ๘ ชั่วโมง

ควรมีคอรแล้วแต่ระไปรด

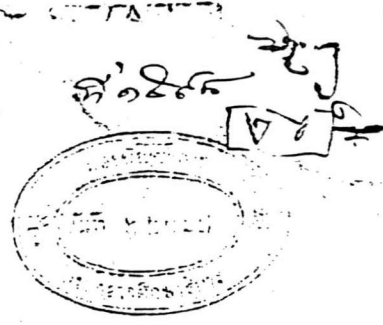
อำนาจเอก ประเสริฐ พจนานุกรม

คณะบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ๒๔๖๕๓

ราชการด่วน

คณะ อธิการบดี และ วิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ ๒ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓

เรียน มหาอำมาตย์ตรี พระยานุกิจวิจิตร ผู้บัญชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้วยมีสเทอ์ธ่าเกิดมีความเห็นว่านักเรียนแพทย์ชั้นปีที่ ๒
ปีนี้ ควรจะทำ Analytical Work จึงจะเป็นประโยชน์ จะทำ
Organic Chemistry แต่อย่างเดียวไม่สมควร

ข้าพเจ้ามีความเห็นพ้องด้วย เพราะฉะนั้นขอเสนอเพิ่มเติมการ
สอนของมีสเทอ์ธ่าเกิดอีกสัปดาห์ละ ๒ นาฬิกา คือ วันอังคาร
๑๐ - ๑๑ วันศุกร์ ๑๐ - ๑๑ เพื่อสอน Chemical Analysis และฝึก
ฝนโดยอัตรากาตามติเคย แต่วันที่ ๑๐ เดือนนี้เป็นต้นไป

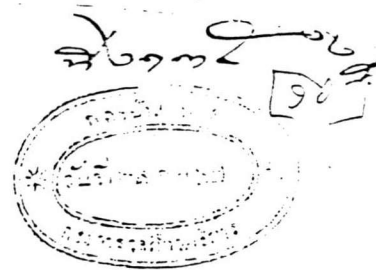
ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

อำมาตย์เอก

นางสาว พุทธรักษา

คณะ บกิตติ อธิการบดี และ วิทยาศาสตร์

ศูนย์วิทยาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ๒๖ ๒๕๖๓

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

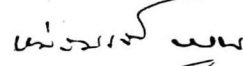
วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓

เรียน มหาอำมาตย์ตรี พระยาอนุกิจวิธูร ผู้บัญชาการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ควมรับเข้าของส่งบัญชีทำการของครู ๑ ฉบับ บัญชีวิชาประจำชั้น
ของนักเรียน ๑ ฉบับ และตารางสอน ๑ ฉบับ รวม ๓ ฉบับ มาพร้อมกับ
หนังสือนี้ควมแล้ว

ควมมีควมแล้วแต่จะโปรด

อำมาตย์เอก นพวิโรจน์

คณะบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Lecturers' lecture-hours per week

1.	<u>Ladell</u>	Chemistry	lect.	Premed.	1	2 hours	
		"	lab.	"	1	8 "	
		"	recit.	"	1	2 "	
						<u>Total 12 hours</u>	(12.50.2)
2.	<u>Baroon</u>	Physics	lect.	Premed.	1	2 hours	✓
		"	lab.	"	11	4 "	✓
		Chemistry	lab.	Pharm.	1	6 "	✓
		Calculation		"	11	1 "	✓
		English		"	111	1 "	✓
						<u>Total 14 hours</u>	
3.	<u>Barata</u>	Physics	lab.	Premed.	1	6 hours	✓
						<u>Total 6 hours</u>	(12.50.2)
4.	<u>Chult</u>	Biology	lect.	Premed.	1	2 hours	✓
		"	lab.	"	1	6 "	✓
						<u>Total 8 hours</u>	✓
5.	<u>Sewell</u>	English		Premed.	1	4 hours	✓
		"		"	11	4 "	✓
		"		Pharm.	1	2 "	✓
						<u>Total 10 hours</u>	
6.	<u>Breal</u>	French		Premed.	1	4 hours	✓
		"		"	11	2 "	✓
						<u>Total 6 hours</u>	
7.	<u>Sitt</u>	Latin		Premed.	1	2 hours	✓
		"		Pharm.	1	2 "	✓
		"		"	11	2 "	✓
						<u>Total 6 hours</u>	
8.	<u>H.R.H.</u>	History		Premed.	1	2 hours	
		"		"	11	2 "	
		Pract. Vertebrate Anatomy		"	11	6 "	
						<u>Total 10 hours</u>	

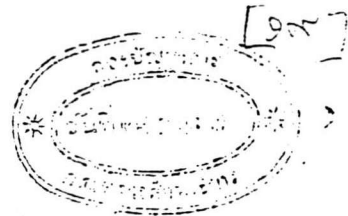
[UN]

9.	<u>Mann</u>	Chemistry	lect.	Premed.	11	2 hours
		,,	lab.	,,	11	6 ,,
						<u>Total 8 hours</u>
10.	<u>Montri</u>	Botany		Premed.	11	2 hours
		Chemistry		Pharm.	1	2 ,,
		,,		,,	11	4 ,,
		,,		,,	111	2 ,,
		English		,,	1	2 ,,
		,,		,,	11	2 ,,
		,,		,,	111	2 ,,
		Botany		,,	1	2 ,,
		,,		,,	11	2 ,,
						<u>Total 20 hours</u>
11.	<u>Charan</u>	Bacteriology		Premed.	11	2 hours
						<u>Total 2 hours</u>
12.	<u>Rajada</u>	Physics		Pharm.	1	2 hours
						<u>Total 2 hours</u>
13.	<u>Bhesaj</u>	Materia Medica		Pharm.	11	4 hours
		Presc. Reading		,,	11	1 ,,
		Metrology		,,	11	2 ,,
		Posology		,,	111	1 ,,
						<u>Total 8 hours</u>
14.	<u>Hale</u>	English		Pharm.	1	2 hours
		,,		,,	11	1 ,,
		,,		,,	111	1 ,,
		Dispensing		,,	11	2 ,,
		,,		,,	111	2 ,,
		Materia Medica		,,	111	4 ,,
		Pharmacy		,,	111	4 ,,
		,,		,,	11	2 ,,
		Presc. Reading		,,	111	2 ,,
						<u>Total 19 hours</u>

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

44931

Premedical Class

<u>Ist. Year</u>	<u>subject.</u>	<u>lecturer.</u>	<u>lecturer's hour.</u>	<u>student's hour.</u>
	Chemistry lect.	Ladell	2	2
	lab.	Ladell	8	4
	recit.	Ladell	2	2
	Physics lect.	Daroon	2	2
	lab.	Barata	6	3
	Biology lect.	Chula	2	2
	lab.	Chula	6	3
	English	Sewell	4	4
	French	Breal	4	4
	Latin	Sitt	2	
	History	E.R.H.	2	
			40	total 26

<u>2nd. Year</u>	<u>subject.</u>	<u>lecturer.</u>	<u>lecturer's hour.</u>	<u>student's hour.</u>
	Chemistry lect.	Mann	2	2
	lab.	Mann	6	6
	Physics lab.	Daroon	4	4
	Botany	Montri	2	2
	Vertebrate Anatomy	H.R.H.	6	6
	English	Sewell	4	4
	French	Breal	2	2
	Bacteriology	Charan	2	
	History	H.R.H.	2	2
			30	total 28

ชั้น ๑ เลือกได้ ๓ ชั่วโมง (จาก ๗ ชั่วโมง) หรือ (จาก ๖ ชั่วโมง และ ๗ ชั่วโมง)

ชั้น ๒ เลือก (หรือคิดรวม) เว้น
 ก. จาก ๗ ชั่วโมง
 ข. นอกเหนือเรื่อง ๒๐

ภาคผนวกที่ 5

กรรมการคณะแพทยศาสตร์และกรรมการเจ้าหน้าที่ประกอบด้วย*

1. กรรมการคณะแพทยศาสตร์
 - 1.1 ข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป (Inspector General of Education) ทำหน้าที่นายกรรมการ (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงดำรงตำแหน่งนี้ เพราะมีพระประสงค์จะทรงงานที่มีสำนักงานบริหารในตำแหน่ง อธิบดีกรมมหาวิทยาลัย)
 - 1.2 คณบดี (หม่อมเจ้า พูนศรีเกษม เกษมศรี)
 - 1.3 วิชาธิการ (ศาสตราจารย์ เอ. ยี. เอลลิส)
 - 1.4 แม่กองต่าง ๆ 6 ท่าน
 - 1.5 ผู้ดูแลฝ่ายหญิง (หม่อมเจ้า จันทริภา เทวกุล เพื่อทรงทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลนักเรียนนางพยาบาลและผดุงครรภ์)
 - 1.6 ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายธุรการ (พระประการวุฒิลิทธิ) เป็นเลขานุการ
2. กรรมการเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะทำหน้าที่ดำเนินการของคณะแพทยศาสตร์ ตามนโยบาย

ของกรรมการคณะ ประกอบด้วย

- 2.1 นายกรรมการประจำคณะ
- 2.2 คณบดี
- 2.3 วิชาธิการ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวกที่ 6

ข้อเสนอมูลนิธิร็อกคิเฟลเลอร์ในการปรับปรุงการศึกษาแพทย์ในไทย 11 ข้อ*

1. ให้รัฐบาลไทยขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในระดับนี้ เพื่อจะได้มีนักเรียนที่มีความสามารถสูงจำนวนมากพอสำหรับจะคัดเลือกคนที่ดีที่สุดในเข้าเรียนแพทย์
2. ขอให้เพิ่มเงินเดือนแก่แพทย์ที่สำเร็จใหม่จาก 80 บาท เป็น 160 บาท ถึง 240 บาท
3. รับนักเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 เข้าเรียนเตรียมแพทย์เป็นเวลา 2 ปี เรียน ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ
4. ย้ายวิชาทางการแพทย์ทั้งหมดมาสอนในคณะแพทยศาสตร์ โดยคณะแพทยศาสตร์ จะสอน 6 วิชา คือ
 - 4.1 กายวิภาคศาสตร์ ทั้งหมดกายวิภาคศาสตร์ จุลกายวิภาคศาสตร์ เอ็มไบร-
โอย์ และประสาทกายวิภาคศาสตร์
 - 4.2 สรีรวิทยา ซึ่งรวมทั้งชีวเคมีและเภสัชวิทยาด้วย
 - 4.3 พยาธิวิทยา ซึ่งรวมทั้งแบคทีเรียวิทยาและปรสิตวิทยา
 - 4.4 อายุรศาสตร์และโรคเด็ก
 - 4.5 ศัลยศาสตร์ และแขนงย่อยของวิชาศัลยศาสตร์
 - 4.6 สูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา
5. ให้เลือกแพทย์ไทยไว้ 6 คน เพื่อส่งไปศึกษาต่อสำหรับกลับมาเป็นหัวหน้าแผนกวิชาต่อไป ในระยะแรกมูลนิธิจะส่งศาสตราจารย์ชาวต่างประเทศ เข้ามาพัฒนาแผนกวิชาต่าง ๆ ก่อนจนเรียบร้อย แล้วจะให้คนไทยรับช่วงต่อไป
6. การก่อสร้างในคณะแพทยศาสตร์จะเป็นการร่วมมือกัน คือรัฐบาลไทยจะต้องสร้าง ตึกพยาธิวิทยาในวงเงิน 80,000 บาท คือ ตึกอำนวยการ ในวงเงิน 200,000 บาท มูลนิธิร็อกคิเฟลเลอร์จะสร้างตึกสรีรวิทยาในวงเงิน

* ก.จ.ช., ร.6 จ.12/34 ประวัติของร็อกคิเฟลเลอร์มูลนิธิร่วมมือกับรัฐบาลสยาม

8. ระหว่างความร่วมมือให้ศาสตราจารย์ชาวต่างประเทศผู้หนึ่ง เป็นคณบดีและ เป็น
วิชาการ (Director of Study) เพื่อควบคุมและพัฒนาหลักสูตร ผู้ที่ฝ่าย
ไทยต้องการให้ดำรงตำแหน่งนี้คือ ศาสตราจารย์ เอ.อี. เอลลิส
9. มุลินีหรือคิกิ เฟลเลอร์จะไม่ขยายความช่วยเหลือไปถึงระดับ เตรียมแพทย์
10. การจัดหาเครื่องมือทดลองในระดับ เตรียมแพทย์และการสร้างตึกคณะแพทยศาสตร์
11. แผนการความร่วมมือนี้มีวัตถุประสงค์จะผลิตแพทย์ที่มีความสามารถสูง เพื่อ เป็นผู้นำ
ในการพัฒนาการแพทย์และการสาธารณสุขต่อไป การผลิตบุคลากรทางสาธารณสุข
ระดับอื่นซึ่งใช้เวลาเรียนน้อยกว่าและมีคุณภาพต่ำกว่า เป็น เรื่องของรัฐบาลไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวกที่ 7

คำสั่ง เรื่องแต่งตั้งกรรมการจัดการสอนในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์*

1. ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งสำหรับการจัดการสอนวิชาในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และให้กรรมการประกอบด้วย

- 1.1 คณบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (หม่อมเจ้า พูนศรีเกษม เกษมศรี)
- 1.2 ผู้แทนมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ แผนกแพทยศึกษาในประเทศไทย (ศาสตราจารย์ เอ.ยี. เอลลิส)
- 1.3 หัวหน้าแผนกฟิสิกส์ (ศาสตราจารย์ เอ. เค. เบลีย์)
- 1.4 หัวหน้าแผนกไบโอโลยี (ศาสตราจารย์ โทมัส มอร์ริสัน)
- 1.5 หัวหน้าแผนกเคมีสตรี (ศาสตราจารย์ แมกซ์ เมอลเลอร์)
- 1.6 อาจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ (นาย ร. เอ ลีเวซี ซาเวอร์ธ)
- 1.7 อาจารย์สอนวิชาภาษาฝรั่งเศส (นายมิเชล ไบรอัล)
- 1.8 ผู้กำกับแผนกปรุงยา (นายเอ.ช. เฮล)
- 1.9 ผู้ช่วยคณบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (พระครูพยุหรัักษ์)

2. ให้ผู้แทนมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ เป็นประธานของการประชุม และให้ผู้ช่วยคณบดี เป็นเลขานุการ

ซึ่งต่อมา หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี ทรงขอให้แก้ตำแหน่งเลขานุการมาจากการเลือกตั้งของที่ประชุม

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ก.จ.ช., ร.6 ศธ.10.4/124 เรื่องตั้งกรรมการจัดการสอนในคณะอักษรศาสตร์

ภาคผนวกที่ 8

ความเป็นมาของการศึกษาแพทย์สำหรับสตรี*

ในยุโรปตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยยุคกลางนั้น สตรีได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องการดูแลรักษาพยาบาลผู้ป่วยหรือดูแลสตรีที่คลอดบุตร สตรีที่ทำหน้าที่เป็นนางผดุงครรภ์และอาสาสมัครมักเป็นภรรยาหรือบุตรสาวของนายแพทย์ พอถึงคริสต์ศตวรรษที่ 14 ซึ่งเริ่มให้มีการทดสอบสำหรับผู้ที่จะเข้าศึกษาแพทย์ จึงเท่ากับ เป็นการเปิดโอกาสให้เพศชายและหญิงเท่าเทียมกันในทางทฤษฎี สตรีก็มีโอกาสเข้ารับการฝึกหัดที่จะเป็นแพทย์ แต่อย่างไรก็ตามพัฒนาการการศึกษาแพทย์สำหรับสตรีก็ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร กลับเติบโตได้ช้า สตรีมักได้รับการยอมรับในฐานะนางพยาบาลมากกว่า ถึงแม้ว่าในคริสต์ศตวรรษที่ 15 พระมหากษัตริย์จะทรงมีพระประสงค์ที่จะให้สตรีได้เข้ามาดูแลผู้ป่วยในราชสำนัก สำหรับกรณีที่แพทย์ชายไม่สามารถเข้ามาจัดการได้ก็ตาม

ระหว่าง ค.ศ.1573-1642 ในอังกฤษมีสุภาพสตรีท่านหนึ่งคือ อลิซาเบธ เซลเลียร์ (Elizabeth Cellier) ได้พยายามผลักดันให้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลพิเศษสำหรับสตรี เพื่อให้ นางผดุงครรภ์ได้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างถูกต้องมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจาก เธอพบว่าทารกที่คลอดออกมาแล้วเสียชีวิต จำนวน 2 ใน 3 นั้น เกิดจากนางผดุงครรภ์ขาดความรู้ ผลปรากฏว่าสิ่งที่ อลิซาเบธ เสนอนั้นไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลแล้วเธอยังได้รับโทษจากข้อ เสนอแนะนี้อีกด้วย จนกระทั่ง ค.ศ.1797-1865 นายแพทย์ เจมส์ บาร์รี่ (James Barry) นายแพทย์ประจำกองทัพอังกฤษ เป็นท่านแรกที่ยอมรับให้สตรีได้เข้าร่วมงานด้านการแพทย์ แต่ต้องทำอย่างปกปิด อย่างไรก็ตามถือได้ว่าอังกฤษเป็นชาติแรกที่ยอมรับความสามารถของสตรีทางการแพทย์ และให้สตรีได้มีโอกาสดำเนินการศึกษาในโรงเรียนแพทย์ได้ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยที่สกอตแลนด์ ซึ่งระยะเวลาที่

*Joseph Petrucelli, and others. "Woman in Medicine". Medicine : An Illustrated history. (New York : Harry N.Abrams Incorporated, 1978).

The Medical College of Pennsylvania. Archive and Special Collections on Woman in Medicine. (Pennsylvania : ect.)

"Woman and Medicine School." Centenary Book of the University of Sydney Faculty of Medicine. (Sydney : ect., 1984).

หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม ทรงไปศึกษาในประเทศอังกฤษ จะทรงพบว่าสตรีชาวอังกฤษสามารถศึกษาวิชาแพทย์ได้เท่าเทียมกับผู้ชาย

แม้กระทั่งในคริสต์ศตวรรษที่ 18 โรงเรียนแพทย์ส่วนใหญ่ทั้งในยุโรปและอเมริกาที่ยังไม่ยอมรับสตรีให้เข้าศึกษา ถึงแม้จะมีสตรีที่เป็นนางผดุงครรภ์ นางพยาบาล หรือผู้ปรุงยา แล้วก็ตาม จนที่สุดก็มีสตรีท่านหนึ่งที่พยายามเข้ารับการฝึกหัดวิชาแพทย์ในโรงเรียนที่บอสตันคือ แฮร์ริอต ฮันท์ (Harriot Hunt 1805-1875) และสมัครเข้าเรียนต่อในโรงเรียนแพทย์ที่ฮาเวิร์ด ซึ่งคณะกรรมการนั้นยอมรับเธอเข้าเป็นนักเรียน! แต่ทว่าได้รับการขัดขวางและไม่ยอมรับจากนักเรียนอื่น ๆ ทั่วไป

สตรีท่านแรกที่ทำให้คนทั่วไปยอมรับในความรู้ความสามารถและสติปัญญาของสตรีคือ มาดามมารี คูรี (Marie Curie) เธอได้รับรางวัลโนเบล สาขาเคมี ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่เคยมีผู้ใดได้รับรางวัลในสาขานี้มาก่อน จึงมีผลทำให้สตรีได้รับการยอมรับในการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์มากขึ้น เป็นลำดับ เช่นในปัจจุบัน ถึงแม้ว่ามาดามคูรีมิได้ เป็นแพทย์ แต่เป็นนักเคมีและฟิสิกส์ แต่การที่เธอค้นพบเรเดียมก็ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งในวงการแพทย์ เพราะนำมาใช้ในการรักษาโรคมะเร็ง

ในวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ.1850 วิทยาลัยแพทย์สำหรับสตรีในเพนซิลวาเนียก็เปิดรับสตรีเข้าศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายให้สตรีที่เจียมใจฉลาดและมีความรับผิดชอบ เข้าศึกษาในสาขาต่าง ๆ ของวิทยาศาสตร์การแพทย์ ทั้งนี้เพราะโรงเรียนแพทย์ทุกแห่งในสหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับสตรีเข้าศึกษา จึงต้องเปิดโรงเรียนแพทย์เฉพาะสตรีขึ้น

สำหรับในออสเตรเลียนั้นสตรีก็ถูกกีดกันที่จะเข้ารับการศึกษานในสาขาแพทย์ โดยให้เหตุผลว่า การทำงานร่วมกันในแผนกและในโรงพยาบาลทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความยุ่งยากและไม่สะดวก สตรีคนแรกของออสเตรเลียนที่เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนแพทย์ที่เมลเบิร์น ใน ค.ศ.1825 คือ เดามาร์ เบิร์น (Dagmar Berne) แต่เธอไม่ประสบความสำเร็จในการศึกษาแพทย์และมีได้ เป็นแพทย์สมความตั้งใจในออสเตรเลียน ต้องเดินทางไปสหราชอาณาจักรและสำเร็จแพทย์ได้รับในประกอบโรคศิลป์จากมหาวิทยาลัยอิดินเบิร์ก

ภาคผนวกที่ 9

รายนามนักเรียนคณะอักษรศาสตร์

พ.ศ. 2470

ชั้นเตรียมแพทย์ปีที่ 1

1. นายเชย	วิมลรงค์	21. นายคำหมั่น	เทพมณี
2. นายวิลาส	บุญยโหดระ	22. น.ส. ฉลอง	ไกรจิตติ
3. นายเลิศ	สมบูรณ์ยิ่ง	23. น.ส. ชด	นิธิประภา
4. นายสมบูรณ์	ระงับภัย	24. น.ส. อาภา	ยุกตะนันท์
5. นายสรรค	ศรีเพ็ญ		(ลาออก 29 พ.ย. 2470)
6. นายบุญช่วย	ศุภมณี	25. น.ส. ไทยเชียง	อรุณลักษณ์
7. นายยี เกีย	พานิช	26. ม.ร.ว. ส่งศรี	เกษมศรี ฃ อยุธยา
	(ลาออก 20 พ.ค. 2470)	27. ม.ร.ว. นันทา	ทองแถม ฃ อยุธยา
8. ม.ร.ว. นพแก้ว	นวรรณ์ ฃ อยุธยา	28. น.ส. เต็มดวง	บุษนาค
	(ลาออก 23 พ.ค. 2470)	29. นายกระมล	ธัมพท์พงศ์
9. นายอุดม	ธรรมารักษ์		
10. นายจวนชะ	ลิขนะจุล		
11. นายมาลา	คีตะจิตต์		
12. นายประกอบ	จักรักษ์		
13. นายเล็ก	ฃ นคร		
14. นายชะลอ	โสพิสจินดา		
15. นายลออ	ปายะนันท์		
16. นานสวัสดิ์	สุวัจนานนท์		
17. นายเลากุณฑ์	เลาหะพันธุ์		
18. นายเบ้ง เขียว	เลชะกุล		
19. นายประสพ	วรมิศร์		
20. นายพั่ง	พินทุโยธิน		

ภาคผนวกที่ 10

รายนามผู้สอบไล่ได้ประโยคครูประถมสามัญ (ป.ป.)

โรงเรียนฝึกหัดครูประถมสตรี เขมะสิริอนุสสรณ์

รุ่นที่ 1 พ.ศ.2483

รุ่นที่ 2 พ.ศ.2484

เลขที่

เลขที่

1. ยี่งอาย ไชยสุต*	1. สุพรรณิ พนมวัน ๗ อยุธยา
2. สัจด์ (บลินี) แจ่มพัฒน์	2. มัทน เกษม จารณพล*
3. อัมพร โกมลภิส	3. พงศ์อุบล สุนทรนันท์
4. ลาเจียก อินทรรัตน์	4. สมศรี วามะรูป
5. ฉุ่ม ประถมภัก	5. สมถวิล สุวรรณทัต
6. ทวี รุ่งแสง	6. สุนันท์ เทพนต
7. ลมัย เวศุรย์*	7. สำเนียง วรณายน
8. ชลิต สุวรรณะโสภณ	8. สุพรรณิ แจ้งสว่าง
9. ลีนจี ปลั่งทอง*	9. พยุร ศราทนต์*
10. บุญช่วย ปั้น เปี่ยมรัชฎ์	10. สมร บุญสุขานนท์
11. พยงค์ เจริญพิภพ*	11. บุษพันธ์ บุญญาทวี
12. บรรจง ศรีอำไพ	12. ทองยวด เรียงจันทร์
13. อำไพ วยามระ	13. เทียนหอย มิลินท เลข*
14. กองแก้ว สุนทรครุฑ	14. ประทัย ชุมนานนท์
15. ละม่อม รัตนพล	15. นภิศร์ ปาจิณพัคม์
16. กัลโสม ชะกิมิ*	16. ควรพิศ สุนทรปฏิบัติภาค
17. ทองเจือ สิงหลุ	17. ทองเชื้อ สิตะยมานนท์
18. สมบูรณ์ ทังสุภูติ	
19. ประณีต ศิริสายัณฑ์	
20. พังงา สุกันธปรีย์*	
21. สාරวย ผลกลัด*	
22. บุญ ชูโต	
23. ไพเราะ บุษยจารุ	

* เป็นครูโรงเรียน เขมะสิริอนุสสรณ์

รุ่นที่ 3 พ.ศ.2485

- เลขที่
1. โมจันีย์ รุมาคม
 2. วงส์สิริ สุทธจินดา
 3. ถวัลย์รัตน์ ตีระนันท์
 4. ศศิก เสม ทองยงค์*
 5. สมบัติ บุษยะจาร์
 6. สาลี บุญภิรักษ์
 7. มุกดา โสตะระ
 8. ประชุม สวัสดิ์สงคราม
 9. กระแสร์ แสนวิสุข
 10. สำรวน ตีระแพทย์
 11. สนาน บุญยสิริพันธ์
 12. สำรวญ ไวกกุล
 13. ระทวย พรหมภู เบส
 14. ประไพ อุทยานะกะ*
 15. เปา ป้อมทอง
 16. ชุสรี ฉายางาม
 17. อาไพ โหตระภคย์
 18. สงบ ชลายนคุปต์
 19. ประไพ จิมาตีวัฒน์
 20. ลีลา หงสกุล
 21. ฉลวย ไจมัน
 22. สุ่มน พันธุ์กุล
 23. อุบะ วีระ เปรม
 24. ไสว เทียงตรง
 25. บรรจง ทับทิมทอง
 26. ละม่อม พัทธ์สลิษากร

รุ่นที่ 4 พ.ศ.2486

- เลขที่
1. กิติมา อาสนะเสบ
 2. พชนี พินิจารมย์
 3. สมชง สุนทรวิภาต
 4. บุญสืบ ฉิมดี
 5. สันธนี พจนานนท์
 6. จิตรา สุทธิพงษ์
 7. ประพิส วิสูตร*
 8. ม.ร.ว. จารุภัยสิงขร ทองใหญ่*
 9. อรพรรณ โสหวดไข
 10. ม.ล. เสรีรัตน์ มาลากุล*
 11. สัสดี ทิพย์โสภณ
 12. วลัย รัตโนดม*
 13. อุบล สุรทินท์
 14. ลลิตา ธนพุทธิ
 15. ทิพรัตน์ ทิปสร
 16. ประพรรณ พัญทอง
 17. องุ่น มาลาสิทธิ
 18. จีรกเสม จรุงศักดิ์
 19. น้ำแก้ว วงส์ไทย

* เป็นครูโรงเรียน เขมะสิริอนุสสรณ์

รุ่นที่ 5 พ.ศ.2487

เลขที่		เลขที่	
1.	จกกล ศตะภูริ	25.	บรรจง มุสิกะพงศ์
2.	เรวดี สิ้นธุ้เดชะ	26.	สว่าง บุญนุช
3.	สุคนธ์ ชัยพันธ์	27.	สมจิตต์ แจ่มบุญศรี
4.	มงคล สุวรรณ เมฆ	28.	สมาใจ ทิรัญทรัพย์
5.	สุดจิตต์ พลบูรณ์	29.	เฉลยพจน์ พงศ์สนิท
6.	สอิ่ง สอนใจ	30.	นิรมล บุญคุ้มอยู่
7.	พูนสิน พิจิตรคดีพล	31.	เจลา วิจิตรสุข
8.	ชูป ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา*	32.	บุญชอบ สังขะเวช
9.	สะอาด ระงับภัย	33.	จันทนา เจริญพานิช
10.	บุญศรี มุสิกานนท์	34.	สุนันตร์ หารินเดช
11.	วราภศิริ ยอดนิล	35.	จิรพรรณ สวิทยานนท์
12.	สังเวียน โชติกเสถียร	36.	นันทนวล แต่พานิช
13.	พยับ อินทรลักษณ์	37.	วไล อนุวัตรนันทเขตต์
14.	สมบูรณ์ พะวงผล	38.	ทวิศรี กงสุวรรณ
15.	ม.ล.พงษ์สิทธิ์ สุกข์	39.	บุญเคิบ อมัตร์คนะ
16.	สงวนศรี เพียรพิจารณา	40.	ประสาร มหาสมิต
17.	สงบ เพียรพิจารณา	41.	อรุณศรี พรหมปฎิมา
18.	ประไพ เพียรเลิศ	42.	ศรีภัทรา จันทาบ
19.	ปิติ โชติยาน	43.	สัมฤทธิ์ ศรีสรรพ์
20.	องุ่น สุบรรณวงศ์	44.	ศรีรัตน์ แสนศิริพันธ์
21.	ลัดดา ชาคร	45.	สงบ เปี่ยมพงษ์สานต์
22.	สุภัทรา จุลโอบล	46.	สมควาร ธรรมคุณ
23.	ทัศนียา ชานีเวชสาร	47.	จกกลบี ชลทรัพย์
24.	จิมลัม เกิดมณี		

* เป็นครูโรงเรียน เขมะสิริอนุสรณ์

ภาคผนวกที่ 11

บทสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย

แปล เป็นไทย โดย หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี

และบทบูชาครู วันไหว้ครู

หัวหน้านำ อรห สมมา สมพฺทโธ ภควา

นักเรียนว่าตาม พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลส

 เครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย ได้ตรัสรู้ถูกต้องแล้ว

 พุทธ ภควต อภิวา เหม

 ข้าพเจ้าไหว้ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น

 สวากขาโต ภควตา ธมฺโม

 พระธรรม คือพระศาสนาอันพระผู้มีพระภาคเจ้าแสดงไว้ดีแล้ว

 ธมม นมสสามิ

 ข้าพเจ้าไหว้ ซึ่งพระธรรมเจ้านั้น

 สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงโม

 หมู่พระสงฆ์ ผู้เชื่อฟังของพระผู้มีพระภาคเจ้าปฏิบัติดีแล้ว

 สงมฺง นมามิ

 ข้าพเจ้าไหว้ ซึ่งหมู่พระสงฆ์เจ้านั้น

บทบูชาครูวันไหว้ครู

หัวหน้านำ ปาเจรา จรียา โหนติ

นักเรียนว่าตาม คุณุตตรา นุสาสกา

 ข้าขอประคตน้อมสักการ บูรพ คณาจารย์ ผู้กอปรเกิดประโยชน์ศึกษา

 ทั้งท่านผู้ประสาทวิชา อบรมจรียา แก่ข้าในกาลปัจจุบัน

 ข้าขอเคารพอภิวันท์ ระลึกคุณอนันต์ ด้วยใจนิยมบูชา

 ขอเดชกตเวทิตา อภิวิริยะพา ปัญญาให้เกิดแตกฉาน

 ศึกษาสำเร็จทุกประการ อายุยืนนาน อยู่ในศีลธรรมอันดี

ให้ได้ เป็นเกียรติเป็นศรี ประโยชน์ทวี แก่ชาติและประเทศ
ไทยเทอญ ฯ

หัวหน้าฯ ปณฺญาวุฒิ กเรเตเต
นักเรียนว่าตาม ทินโน วาเท นมามิท

ข้าพเจ้าศิษยานุศิษย์ที่มาพร้อมกันในบัดนี้ ขอดถวายเคารพบูชาพระปรมาจารย์ที่มี
พระบรมรูปประดิษฐานอยู่ ณ ที่นี้ คือ

1. พระภิกษุเศสวาร และพระนารายณ์ ผู้ทรงเชี่ยวชาญในศิลปวิทยาต่าง ๆ
2. พ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัย ผู้ทรงคิดแบบอักษรไทยได้ใช้กันมาจนทุก
วันนี้
3. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 กรุงรัตนโกสินทร์ ผู้ทรง
เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ เป็นพระบรมครูไทยที่สามารถสอนภาษาอังกฤษพระองค์แรกในประเทศไทย
4. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ ผู้ทรง
เชี่ยวชาญภาษาไทย สามารถทรงพระราชนิพนธ์ความเรียงภาษาไทยได้อย่างยอดเยี่ยม

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำบวงสรวงเทพารักษ์

ข้าพเจ้าขอเคารพบูชาพญานาค เทวา อากาศ เทวา เคหเทวา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย
 ที่สิงสถิตอยู่ ณ บริเวณนี้ ขอเทพเจ้าทั้งมวลได้มาประชุมพร้อมกัน รับความเคารพบูชา รับเครื่อง
 สรวงของข้าพเจ้า และได้โปรดประสิทธิ์ประสาทพร ให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในการศึกษา
 หนึ่ง, ข้าพเจ้าขออัญเชิญดวงพระวิญญาของหม่อมเจ้าหญิงศุขศรีสมร และหม่อมเจ้า
 พูนศรีเกษม เกษมศรี ท่านอดีตอาจารย์ใหญ่ แม้เสด็จสถิตสถานทิพย์วิมานโดยขอได้ทรงโปรดมารับ
 ความเคารพบูชาของข้าพเจ้า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นศิษย์ในโรงเรียนของฝ่าพระบาท จึงเสมือน
 เป็นศิษย์ของฝ่าพระบาทโดยตรง ขอพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ ได้โปรดประทานพรให้ข้าพเจ้า
 ศึกษาได้สำเร็จสมประสงค์ด้วยเทอญ

คำลาครู

กราบเรียน คุณครู อาจารย์ ที่เคารพทุกท่าน

ข้าพเจ้าศิษยานุศิษย์ที่มาพร้อมกัน ณ ที่นี้ ขอกราบลาไปศึกษาต่อไปตามกาลกำหนด
 กรรมทั้งหลายที่ศิษย์ได้ผิดพลั้งกระทำไปโดยมิชอบด้วยกายกิติ วาจกิติ ใจกิติในระหว่างที่ได้
 ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนี้ ศิษย์ทั้งหลายขอมาต่อท่านอาจารย์ คุณครู ด้วยดอกไม้ ธูป เทียน
 เครื่องขมานี้ ขอคุณครู อาจารย์ ผู้กอบประคอง เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาคุณ จงงด
 โทษานุโทษให้โหลกรรมแก่ศิษย์ทั้งหลายด้วย เปรียบประคองบิดามารดา จึงนับเนื่องเป็น
 บุรพอาจารย์ อยู่ทิศเบื้องหน้าเดียวกัน พระคุณทั้งหลายเหล่านี้ศิษย์ทั้งหลายจะลืมเสียมิได้ ใน
 โอกาสที่ศิษย์จะกราบลาไปนี้ ศิษย์ขอปฏิญาณต่อหน้าพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ประดิษฐาน
 อยู่ ณ ที่นี้ว่า ศิษย์ทั้งหลายจะปฏิบัติตนอยู่ในที่ชอบ มีความสัตย์สุจริต จะประพฤติตนที่ควรประพฤติ
 จะเว้นการที่ควรเว้น เพื่อให้เป็นศิษย์ที่ดีของโรงเรียน ศิษย์จะขอเทอดทูนเกียรติศักดิ์ของ
 โรงเรียน นำความดีงามตลอดจนชื่อเสียงมาสู่โรงเรียนสืบไป

ภาคผนวกที่ 12

พระรัตนตรัย

การแสดงตำนานพิธีจองเปรียงและลอยกระทง

ของโรงเรียน เขมะสิริอนุสสรณ์

พ.ศ. 2499

การลอยกระทงของชาวบ้านทั่ว ๆ ไป เป็นประเพณีวัฒนธรรมของไทยมาช้านาน แต่ที่ปฏิบัติอยู่ขณะนี้ยังไม่มีหลักเกณฑ์อย่างใด ช้ำยังทำกันไม่ขาด เช่นใส่สแตงคิงลงไปนกระถางที่จะลอยนั้นด้วย เป็นเหตุหรือสนับสนุนให้เด็กมาแย่งกัน เป็นทาน แต่ความจริงการลอยกระทงไม่ใช่บริจาทาน อย่างที่พระญาณทัฬหีลอยกระทงในการสวดกวดเด็ก หากแต่ของเราเป็นพุทธบูชา ซึ่งไม่ควรใส่สแตงคิงให้ไปแย่งชิงกันอัน เป็นประเพณีไม่งดงามเลย ด้วยเหตุดังกล่าว โรงเรียนจึงได้จัดระเบียบขึ้นให้ถูกต้องตามประเพณี เดิมให้มากที่สุดที่จะทำได้

เมื่อผู้เขียนยังเยาว์ อยู่ในพระบรมมหาราชวังในรัชกาลที่ 5 ขณะนั้นสมเด็จพระปิยมหาราชเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 116) การพระราชพิธีต่าง ๆ ที่พระมหากษัตริย์ต้องทรงปฏิบัติก็มีสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ หรือสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เสด็จไปทรงกระทำพระราชพิธีต่าง ๆ แทนพระองค์ ในขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอที่ทรงพระเจริญหมายแล้ว ก็ตามเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระปิยมหาราชประพาสยุโรปหมด ยังคงแต่ทรงพระเยาว์ยังไม่ถึงเวลาที่จะเสด็จไปเล่าเรียน ณ ต่างประเทศ เมื่อมีการพระราชพิธีใด ๆ ที่สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ ไม่เสด็จไปประกอบพระราชพิธีแทนพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอที่ทรงพระเยาว์ก็ต้องเสด็จไปแทน ส่วนหม่อมเจ้าที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง รวมทั้งผู้เขียนด้วย ก็ต้องตามเสด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เพื่อไปช่วยกระทำกิจการต่าง ๆ ที่หนักแรง เช่นก่อนที่จะไปลอยพระประทีป (ลอยกระทงหลวง) ก็ต้องช่วยชักโคมชัยขึ้นสู่เสา เสา นั้นจะได้อายุอคมมีจักรผ้าขาว 7 ชั้น และดูเหมือนเป็นเสาหงส์ พอชักขึ้นก็มีเสียงประโคมด้วยสังข์ แตรวงดนตรีฝรั่ง (ที่เรียกว่า แตรสังข์ และปี่พาทย์ ด้วยเหตุครั้งนี้ข้าพเจ้าจึงได้เคยเห็นพระราชพิธีจองเปรียง (พิธีพราหมณ์) และการลอยพระประทีป (ลอยกระทง) ตั้งแต่นั้นมา จึงได้ให้โรงเรียน เขมะสิริอนุสสรณ์ ซึ่งเคยเล่นลอยกระทงทุกปีมาแสดงเป็นตำนานการลอยกระทงมาตามที่ได้เคยเห็น ซึ่งในปีแรก ประธานสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ (ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม) และสมาชิกตลอดจนผู้รู้อื่น ๆ เช่น

หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ก็ได้
 มาเห็นแล้ว นอกจากนี้ยังได้เคยจัดแสดงเป็นพิเศษอีกคราวหนึ่ง ในงานต้อนรับแขกของรัฐมนตรี
 กระทรวงศึกษาธิการคือบรรดาทูตานุทูตและผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาชาวต่างประเทศรวมประมาณ
 300 คน ที่อยากจะดูการลอยกระทง ข้าพเจ้าจึงได้ถือ เป็นแบบแผนให้โรงเรียนนี้ปฏิบัติต่อ
 ไปดังนี้ - :

: เริ่มด้วยพิธีของพราหมณ์แต่ดั้งเดิม เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจว่า การลอยกระทงนั้นเราได้
 มาจากการบูชาพระศิวะหรือพระอิศวรของพราหมณ์ คือพิธีจองเปรียง คำว่า "เปรียง" นั้น คือน้ำ
 มันหรือไขในข้อกระดูกของพระโคสุภราชพาหนะของพระศิวะ (ไขน้ำมันในข้อกระดูกของวัว)
 โคสุภราชนี้ พราหมณ์ถือว่าศักดิ์สิทธิ์รองลงมาจากพระอิศวร น้ำมันในข้อกระดูกโคนั้นจึงศักดิ์สิทธิ์
 ด้วย พราหมณ์นำมาใช้ชุบไล่ เทียนแล้วควั่น เทียนด้วยไข เนื้อวัว บรรจุเทียนนั้นในโคมชัย (โคมหุ้ม
 ผ้าขาว) ทำพิธีกองกฐณฑ์ (กองไฟ) แล้วประพรมไฟนั้นด้วยน้ำมันไขข้อกระดูกวัวบวงสรวงพระศิวะ
 เสร็จแล้วรคน้ำสังข์จุฬเจิมที่โคมชัย บรรลือเสียงสังข์และแก้วบั้งเทาะวี จุคเทียนแล้วยกโคมขึ้นสู่
 ยอดเสา สาดยายศิวมนต์สรรเสริญพระเจ้า เพื่อบูชาพระศิวะหรือพระอิศวร

แต่เมื่อไทยเราเปลี่ยนมาเป็นนับถือพระพุทธศาสนา จึงได้เปลี่ยนการยกโคมชัยขึ้นบูชา
 พระศิวะนี้ เป็นบูชาพระจุฬามณี (ยอดจุกของพระพุทธเจ้า) ในดาวดึงส์ทิพพ บูชารอยพระพุทธบาท
 ซึ่งอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำเนรัญชราและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ

ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน เรียกพิธีนี้ตามกฎมนเทียรบาล ที่พระเจ้าแผ่นดินต้อง
 ทรงปฏิบัติทุกเดือนในรอบปี ตั้งแต่แผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถว่า "พิธีลคชตุลลยโคม" ซึ่งท่าน
 สันนิษฐานว่า เมื่อครบกำหนดบูชาพระอิศวรแล้ว ก็ลคโคมชัยนั้นลงมา แล้วนำโคมและเทียนที่บูชานั้น
 ไปลอยน้ำ เพื่อลอยบาปเคราะห์ให้ศโรครภัยสรรพอุปัทวันตรายไปตามกระแสน้ำไหล ตามแบบของ
 พราหมณ์ที่ชอบลอยบาป ไม่ว่าทำพิธีใด ต่อมาเมื่อชาวไทยเปลี่ยนเป็นนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว
 จะเอาโคมชัยนั้นไปลอยก็ไม่เข้าเรื่อง เพราะในพระพุทธศาสนา จะเอาบาปกรรมไปลอยให้หาย
 ไปมิได้ จึง เปลี่ยน เป็นกระทงใบตองบรรจุดอกไม้ธูป เทียนลอยไปบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังที่กล่าวข้างต้น
 สันนิษฐานว่านางนพมาศคือท้าวศรีจุฬาลักษณ์พระสนม เอกในแผ่นดินพระร่วง ที่มีชื่อเสียงว่าจัดทำ
 กระทงด้วยใบตองประดับประดาเครื่องสด (พื้ทองมันเทศแกะสลัก) สวยงามขึ้นถวายพระ-
 ร่วงเจ้า และ เนื่องจากนางนพมาศมีบิดา เป็นมหाराชครูบุโรหิต เชื้อพราหมณ์ คงจะนำดอกไม้ธูป
 เทียนในกระทงนี้ ไปจุดเพลิงจาก เทียนทา เปรียงในโคมชัยในพิธีจองเปรียงของพราหมณ์ แล้วจึง
 นำไปลอยตามกระแสน้ำไหลดังกล่าว

โรงเรียนยังอนุโลมพิธีนี้เข้าไปให้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนายิ่งขึ้นอีกหน่อยโดยคำเป็น
ตามรอยพระยุคลบาทของรัชกาลที่ 4 ที่เคยทรงนำมหาราชพิธีพราหมณ์ต่าง ๆ ที่พระเจ้าแผ่นดิน
จะต้องทรงปฏิบัตินั้น นำเข้ามาหาพระพุทธศาสนาให้มากที่สุด กล่าวคือ เมื่อทำพิธีพราหมณ์แล้ว
ประธานในพิธีนำผู้แต่งกายแบบนางนพมาศถือกระทงใบตองกับนักเรียนชั้นสูงสุดซึ่งทุกคนถือกระทง
ดอกไม้ธูปเทียนไปที่ริมฝั่งแม่น้ำ กระทำการสวดมนต์เป็นภาษาบาลีและภาษาไทยของเจ้าพระคุณ
พระเทพโมลี (วิน ธรรมสวาโร) วัดราชผาติการาม (ปัจจุบันเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปาโมกข์)
ดังต่อไปนี้ :-

อรท สมมาสมพุทโธ ภควา

พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นพระอรหันต์ บริสุทธิหมดจดจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย
ได้ตรัสรู้ถูกต้องแล้ว

อิเมหิ สกกาเรหิ ต ภควนต อภิปุชยาม

ข้าพเจ้าบูชา ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ด้วยเครื่องสักการะเหล่านี้

สวากขาโต ภควตา ธมโม

พระธรรมคือศาสนา อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว

อิเมหิ สกกาเรหิ ต ธมม อภิปุชยาม

ข้าพเจ้าบูชา ซึ่งพระธรรมเจ้านั้น ด้วยเครื่องสักการะเหล่านี้

สุปฏิปนโน ภควโต สาวกสงโม

หมู่พระสงฆ์เชื้อพืง ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว

อิเมหิ สกกาเรหิ ต สงม อภิปุชยาม

ข้าพเจ้าบูชา ซึ่งพระสงฆ์เจ้านั้น ด้วยเครื่องสักการะเหล่านี้

ยथा เนรชฺชราตีเร วิहालि โปธิโต พร

สุชาตามธูปายาส ปฏิคคฺคเหลสิ โย ชินา

นทีตีเร ตมาทาย นหาตวา กุชฺชตา อิม

ตตถ ปาตี ปวาเทตวา สมพุทโธ โปธิมณฺฑเล

นทีโสเต รูปิตฺเทหิ สกกาเรเทว ต ตทา

อภิปุเชม เตเนว นิพฺพุตาว ชลาลยาตี

ปางเมื่อพระพุทธองค์ ยั้งยับประทับลง

แท่นดิน เนรัชฺชราณที

รับข่าวปายาสสะอาดดี จากสุชาดาพราหมณ์
 เสด็จสู่ริมฝั่งชลาลัย
 เสวยเสรีจลวยถาดลงใน กระแสน้ำไหล
 ถอยประทับโพธิมณฑล
 สำรวมดวงพระกมล ไคร์ครวญกายสกล
 บรรลุพระธรรมอาไฟ
 กระทบรูปเทียนมาลัย ข้าฯ ขอลอยไป
 บูชาพระผู้ทรงคุณ
 เฉชะอำนาจแห่งบุญ ก่อ ก่ออุตุหนุน
 ให้ข้าฯ เย็นกายสบายใจ โสคติ เทอญ.

ในการแสดงตำนานก็ต้องทำเป็นละครให้สวยงามน่าดู โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ จึงจัดให้มีการร้องรำทำเพลงเข้าไปในพิธีนี้ด้วย คือก่อนที่ผู้แทนนักเรียนซึ่งแต่งกายแบบนางนพมาศจะลอยกระทงนั้น ก็ให้พ่อนรำเสียก่อน ครูโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ได้แต่งเนื้อร้องใช้พ่อนรำในเพลงเท่าชื่อว่า "พระเจ้าลอยถาด, เพลงเข็ และ เพลงโล้" (ท่านองได้จากกรมศิลปากร) เนื้อร้องว่าดังนี้ :-

1. เพลงพระเจ้าลอยถาด

วันเอย วันวันดิศรัศุโข	ต้องโฉลกวัน เพ็ญเดือนสิบสอง
น้ำเปี่ยมเต็มฝั่งหลังไหลนอง	แสงจันทร์ส่องต้องน้ำงามจับตา
ปางข้าเจ้าเหล่านักเรียนเขมะสิริฯ	ต่างปิติแสนโสมนัสสา
จึงจัดงานตามกาลโบราณมา	สมญาว่าแต่งประทีปลอยกระทง
ตามแบบอย่างของนางนพมาศ	ครั้งสุโขทัยมีอำนาจสูงส่ง
เพื่อรักษาประเพณีให้ยืนยง	ดำรงคงเป็นไทยวัฒนธรรม

2. เพลงเข็

ด้วยดอกไม้รูปเทียนกระทงนี้	ข้าขออัญชลีแด่องค์สาม
พระพุทธอุทมะพระธรรม	พระสงฆ์เจ้าสาวกพระศาสนา
ขอเดชะคุณพระรัตนตรัย	บันดาลให้ข้าฯ น้อยสมปรารถนา
ประสงค์ใดได้ตั้งเจตนา	เมื่อเหล่าข้าฯ ได้เสี่ยงกระทงไป

3. เพลงโล่

โล่ เอยโล่ เลื่อยลอยกระทง

เคลื่อนลงสู่ลำแม่น้ำใหญ่

พัดพา เคาราห์ โศกโศกภัย

ลอยไปตามสายชลธาร

เสร็จแล้วผู้แทนนักเรียนนำนักเรียนลงลอยกระทงในแม่น้ำ ต่อจากนั้นมีการจุดดอกไม้
เพลิง เป็นพุทธบูชา กับมีระบำรำ เต้น เป็นการฉลองกระทงหรือพุทธบูชา

4. เพลงกล่อมนารี

เมื่อหมดศึกสิ้น เคาราห์สะ เคาะแล้ว พากันผ่องแผ้ว เกษมสานต์

ขอประทานอภัย เชิญบทประพันธ์

พญา ท่านผู้หญิงสอนนารี

* เมื่อยามสาวคราวรุ่ง เจริญศักดิ์ วิสัยลักษณ์ เลิศสง่า เจิดราศี

ย่อม เสื่อมทรามตามกาล เมื่อนานปี

คุณธรรมมีจึ่งช่วยทรงคงทน เอย*

ครุณีใดทำตามคำท่าน

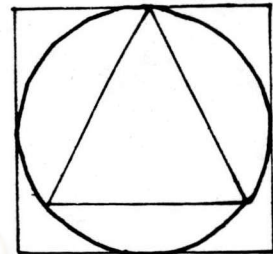
จะสวยสดช้วนับนครดั่ง เฉลย

เป็นพระคุณท่านการุญไม่น้อยเลย

แก่ทราชม เอยสตรีไทยไว้ทั่วกัน

* จากหนังสือ "ข่าวสารสโมสรสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง"

อธิบายตราพระรัตนตรัย

ไทยเราไม่มี เครื่องหมายอะไรที่จะใช้แทนศาสนาเหมือน ไม่กางเขนใช้ในศาสนาคริสต์
เราใช้กันแต่ เพียงกงล้อธรรมจักรซึ่งน่าจะหมายถึงพระธรรม เท่านั้น สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยา-
นริศฯ เคยประทานความเห็นแก่ผู้เขียนว่า ถ้าเราจะหาเครื่องหมายอะไรใช้แทนศาสนาในที่ต้อง
การ เช่นแผ่นศิลาที่ฝังศพ ฯลฯ เราควรจะให้มีเครื่องหมายครบพระไตรรัตน์ จึงทรงแนะรูป
เรขาคณิตต่าง ๆ มารวมเข้าเป็นอันเดียวกันอนุโลมตามความคิดของชาวกรีก ที่รวมรูปทรงกลม
และทรงกระบอกเข้าเป็นอันเดียวกันอัน เป็นสูตร เลขนั้น

ตราพระไตรรัตน์ที่พิมพ์ข้างต้นมี เครื่องหมายดังนี้ :-

1. รูปสามเหลี่ยม ซึ่งมีทรงคล้ายพระพุทธรูปปาง สมานธิ
หมายถึงพระพุทธ
2. รูปวงกลม คือรูปกงล้อธรรมจักร (เดิม)
หมายถึงพระธรรม
3. รูปสี่เหลี่ยม คือรูปกระถางนา ที่พระสงฆ์ เลียนแบบค่อผ้าหลายชั้น เป็นจีวร
หมายถึงพระสงฆ์

บันทึก เรื่องการฉลองกระทงพุทธบูชา

ในพระพุทธศาสนาไม่นิยมการร้องรำทำเพลงแต่อย่างใด ถือเป็นโทษเสียด้วยซ้ำดังที่บทหนึ่งในศีล 10 ห้ามว่า "นจจติวาทา" แต่กาลโบราณมา พระมาสวดมนต์ก็ประโคมพระด้วยพิพาทย์ พระฉับเข้าก็บรรเลงเพลงเพราะ ๆ ให้ท่านฟัง สมัยนี้มีคนถวายเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงแก่พระ เพื่อให้ท่านได้ฟังเพลงความขบขี้จักโลกได้ทันสมัย ส่วนการฟ้อนรำนั้น เคยมีเป็นแบบฉบับมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ว่ามีโยนละครฉลองพระ ต่อมาจนถึงปรากฏอยู่ในพระราชพงศาวดารบอญ ๆ ว่า เมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จประพาสขึ้นเมืองพิษณุโลก ก็โปรดให้มีโยนละครสมโภชพระพุทธชินราชติดต่อกันมาจนถึงรัชกาลที่ 7 เรื่องเหล่านี้สืบเนื่องมาจากการรำถวายแด่พระผู้เป็นเจ้าของอินเดีย ซึ่งทราบว่าทุกวันนี้ที่ในเทวาลัยมีการรำถวายกรีนบางพิธีในศาสนาฮินดูอยู่ ด้วยเหตุดังนี้โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์จึงได้จัดให้มีการร้องรำทำเพลงฉลองลอยกระทงเครื่องสักการะ ที่ลอยไปตามกระแสน้ำไหลเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า มาถึงกาลสมัยใหม่ของเรา แม้จะมีการร้องรำตามพื้นเมืองอยู่ เช่น รำวงสำหรับการฉลองต่าง ๆ ซึ่งเหมาะสมแก่เด็กนักเรียน แต่พิจารณาเห็นว่า โรงเรียนมีหน้าที่ที่จะให้การศึกษาครบถ้วนแก่เด็ก เช่น ทุกวันนี้กำลังหัดคิดป๊อปป๊อ ให้ลีชอวโวลิน ให้ร้องเพลงคลาสสิก เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นการส่งเสริมศึกษา เมื่อภายหลังในชีวิตของเขาจะต้องรับแขกหรือเข้าสมาคมในสังคมของเราปัจจุบันนี้ยังมีรำวงและลีลาศ นับเป็นของจำเป็นอีกอย่างหนึ่งสำหรับสมาคมชั้นสูง เช่น การต้อนรับชาวต่างประเทศ ดังนั้นโรงเรียนก็มีหน้าที่ที่จะให้นักเรียนรู้จักมารยาทและกฎของผู้ดีในการเต้นรำ (โดยครูสตรีของโรงเรียนเป็นผู้สอน) และรำวงตามที่สภาวัฒนธรรมประกาศ เช่น ห้ามมิให้สตรีไปเต้นรำหรือรำวงแต่ลำพัง การไปเต้นรำ, รำวง จะต้องมิสุภาพบุรุษไปด้วย อาทิ ญาติพี่น้องเพศชาย คู่หมั้นหรือสามีพาไป และเมื่อเต้นรำเสร็จแล้วก็ต้องให้คู่เต้นรำพามาส่ง ณ ที่เดิม ดังนี้เป็นตัวอย่าง ครั้นจะสอนแต่มารยาทเหล่านี้ก็จะเหี่ยวแห้ง เหมือนสอนศีลธรรมในชั้น หรือจะสอนแต่ลีลาศก็ดูไม่เหมาะ เพราะบางท่านก็ว่าน่าเกลียดสำหรับคนไทย ทั้งมีรำวงพื้นเมืองอยู่แล้ว แต่ถ้าจะไม่สอนก็ขาดความรู้ทางสังคมอย่างหนึ่งไป ซึ่งเป็นของจำเป็นจริง ๆ ในการสมาคมกับชาวต่างประเทศ เหตุนี้โรงเรียนจึงสอนให้เล่นอย่างที่นักเรียนโรงเรียนนี้เคยให้ชื่อในการประกวดไว้ว่า "นาฏศิลป์สัมพันธ์" คือรวมกันทั้งการเต้นรำ รำเต้นของฝรั่งและของไทย

ภาคผนวกที่ 13

อักษรวิบัติ

ของ

หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี

นักเรียนฝึกหัดครูประถมปีที่ 3 แห่งโรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย ได้มาหาข้าพเจ้าในฐานะที่ได้เคยสนิทชิดชอบกับโรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัยมาแต่ไหนแต่ไร บรรารภว่าคณะนักเรียนฝึกหัดครูใคร่จะทำหนังสืออนุสรณ์ เพื่อเป็นที่ระลึกถึงนักเรียนฝึกหัดครูปีที่ 3 ปัจจุบัน ในวาระที่เป็นปีสุดท้ายและจะต้องจากโรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัยไป และใคร่จะขอบทความจากข้าพเจ้าลงในหนังสืออนุสรณ์นั้น ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่นักเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัยยังไม่ลืมข้าพเจ้าและโรงเรียนเขมะสิริอนุสรณ์ แม้ว่าได้มีเวรกรรมบังเอิญให้ความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างโรงเรียนต้องห่างเหินกันไป ซึ่งในที่สุดอาจจะไม่เกี่ยวข้องกันเลยก็ได้ แต่เมื่อนักเรียนยังเป็นสื่อสัมพันธ์กันอยู่เช่นนี้ มิตรภาพระหว่างสองโรงเรียนก็คงจะไม่เป็นดังที่คิดไว้

การที่จะขอเรื่องจากข้าพเจ้า ผู้เป็นครูมาจนอายุเกือบ 70 ปีแล้วไซ้ร้ ก็คงจะหวังอะไรไม่ได้ นอกจากเขียนหนังสือสอนคน แต่เหตุที่ ส.ส.ว. นั้นยังอยู่ในวาระน้ำใจของข้าพเจ้าอยู่มาก แม้เวรกรรมบันดาลให้ไม่ได้มาฝึกสอนที่โรงเรียนเขมะสิริอนุสรณ์เหมือนดังแต่ก่อน ซึ่งข้าพเจ้าได้เคยแนะนำความรู้บางประการ ที่จะ เป็นประโยชน์ในชีวิตของครูให้นักเรียนฝึกหัดสอนทุกรุ่น ข้าพเจ้าก็ยินดีที่จะให้ไว้ในที่นี้ เหมือนได้เคยไปฝึกสอนที่โรงเรียนเขมะสิริอนุสรณ์ และรับการแนะนำบางประการ เช่นเดียวกับนักเรียนรุ่นก่อน ๆ

เรามีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประมุขของชาติ เรามีสมเด็จพระบรมราชินี และเรามีสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอองค์รัชทายาท นอกจากนี้ยังมีพระราชวงศ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งในราชการของชาติอยู่อีกหลายพระองค์ ดังนั้นจำเป็นต้องรู้จักใช้ภาษาราชการ หรือนัยหนึ่งอักษรศาสตร์ที่สมควรแก่พระอิสริยยศ หรือทุกคนทั่ว ๆ ไปว่าภาษาราชการ หรือราชาศัพท์นั่นเอง ผู้ที่เขียนภาษาราชการไม่สมควรแก่พระอิสริยยศ หรือใช้คำและวลีไม่ถูกต้องตามพระราชประเพณี ก็เท่ากับไม่เอาใจใส่ในอักษรศาสตร์ หรือมีจะนั้นก็ไม่ใช่ใจขององค์พระสมเด็จเจ้าอยู่หัว นอกจากนั้นยังเข้าใจในข้อของคำที่คนโบราณพูดกันว่า "สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อตระกูล" ซึ่งเป็นเครื่องวัดชนิดหนึ่งที่คนเขาจะตีราคาผู้ใช้ภาษาเช่นนั้น

ข้าพเจ้าจึงอยากจะแนะนำเรื่องถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกต้องตามประเพณีดังที่ได้พบอยู่เกลื่อนกลาดในทุกวันนี้ ไม่อยากให้เพื่อนครุมีราคาค่าตัวเหมือนบุคคลที่ใช้ถ้อยคำดังกล่าวแต่บางอย่างก็ยังไม่ออก จึงเลือกเอาที่พบปะบ่อย ๆ ดังต่อไปนี้

1. "บริษัทน้ำปลาแห่งหนึ่ง น้ำปลาที่ทำจำหน่ายขึ้นทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีหนังสือไปขอพระราชทานหัตถ์"

ในข้อนี้ ประเพณีที่ใช้ภาษาราชการนั้น สิ่งที่จะทูลเกล้าฯ ถวายได้ ต้องไม่หนักเกินไป จึงใช้คำว่าทูลฯ ถวาย เช่น ทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือ แต่สิ่งที่หนักเกินไปที่จะทูลบนศีรษะได้ และซ้ำมีกลิ่นปฏิกูลเช่นน้ำปลา เป็นประเพณีที่ใช้กันว่า "น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวาย" เช่น "ขอพระราชทานน้อมเกล้าฯ ถวายปลาหมอบเทศ 100 ตัว สำหรับทรงเลี้ยง" ดังนี้ เป็นต้น กับยังมีผิดไวยากรณ์อยู่อีกแห่งหนึ่ง ตรงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอพระราชทานหัตถ์นั้นไม่ถูก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอบใจผู้ถวายจึงจะถูก แต่ถ้าผู้ถวายเป็นพระราชวงศ์ ก็ใช้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอพระทัยพระราชวงศ์พระองค์นั้น หรือถ้าสมเด็จพระบรมราชินี เอลิซาเบธที่ 2 ถวายของขวัญเข้ามา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงขอพระราชทานหัตถ์ สมเด็จพระบรมราชินีฯ พระองค์นั้นได้

2. ถ้าข้อนี้ไม่เกี่ยวกับภาษาราชการ หากแต่เป็นอาชญากรอักษรศาสตร์โดยตรง เช่น ได้ยืมอ่านหนังสือกันตามวิทยุสถานีต่าง ๆ อยู่บ่อย ๆ เป็นครูก็รำคาญ แต่ไม่มีทางที่จะระบายออกมาในทางอื่น จึงขอรระบายออกมาในที่นี้ ขอให้เพื่อนครูช่วยกันสั่งสอนเด็กของเราต่อไปด้วย

"วันหนึ่ง ๆ" มักจะอ่านกันว่า "วันหนึ่งหนึ่ง" ตลอดจนถึง คืนหนึ่ง ๆ เดือนหนึ่ง ๆ ปีหนึ่ง ๆ อะไรเหล่านี้ อ่านซ้ำแต่คำหลังคำเดียว ขอบอกให้เพื่อนครูดูคายเป็นสำคัญ เพราะอ่านกันผิดในวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ เกือบทุกวัน การใช้ "๗" ในที่ลำบากของไทยเรายังมีอีก เช่น "แต่ละครอบครัว ๆ" จะต้องอ่านซ้ำทุกคำดังนี้ เป็นต้น

3. เป็นเรื่องประหารไวยากรณ์ เช่นเดียวกับที่แล้วมา ตัวอย่างเช่น "คุณพี่ของหนูกลับจากเมืองนอก พอเดินโผล่เข้ามาในบ้าน หนูก็วิ่งไปกราบที่อกด้วยความดีใจ" ข้อนี้จะต้องเข้าใจกันว่า "ไหว้" กับ "กราบ" นั้นต่างกันอย่างไรเสียก่อน "กราบ" จะต้องเป็นไปในทางเส้นระดับหรือเส้นรุ่ง เช่น กราบเบญจางคประดิษฐ์ หน้าผากจะต้องจรดพื้น สองแขนจรดพื้นและสองเข่าจรดพื้น แต่ส่วน "คุณพี่เดินมา" นั้น หัวอกอยู่ในแนวเส้นตั้งหรือเส้นแวง ฉะนั้นเข้าไปกราบที่อกย่อมทำไม่ได้ แต่ถ้าจะกราบที่อกให้ได้ ก็ต้องให้คุณพี่ลงนอนหงายให้กราบ คนแต่ก่อนใช้ว่ากราบที่ตัก กราบเท้า เหล่านี้กราบเพราะว่าตักหรือเท้าอยู่ที่เส้นระดับ จึงไม่ผิดไวยากรณ์ เรื่องกราบที่อกนี้ได้ยืมจากละครวิทยุไม่ต่ำกว่าเดือนละครั้ง และได้อ่านจากหนังสืออ่านเล่นที่พิมพ์ขายบ่อยที่สุด

4. ได้เคยเห็นหนังสือพิมพ์ลงหน้าว่า "ส.ส.อิสาน ทูลเกล้าฯ ให้นำหลวงเสด็จ ประพาสอิสาน" กับได้เห็นถ้อยคำใหม่ว่า "ทูลถวายของที่ระลึกแด่ประธานองคมนตรี คำเหล่านี้จะต้องรู้เสียก่อนว่า "ทูล" (ล สะกด) นั้น เดิมใช้ "ทูน" (น สกต) โดยบางแห่ง ซึ่งหมายถึง "ยกขึ้นทูน" เช่น ทูลเกล้าฯ ถวาย เคยเขียนว่า ทูนเกล้าฯ ถวาย และทูลกระหม่อม เช่น สมเด็จพระเจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน แต่ก่อนใช้กันว่า ทูนกระหม่อม แต่สมัยหลังนี้ใช้ เป็น ทูลกระหม่อม คำว่า "ทูล" ที่ใช้กันมาแต่เดิม แปลว่า บอก, เล่า เช่น "กราบทูลฝ่าพระบาททรงทราบ..." แปลว่า แจ้งความหรือบอกมาให้ทราบ ถ้าเป็น พระมหากษัตริย์ ก็ใช้ว่า "ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท" ด้วยเหตุดังนี้ คำว่า ทูล จึงมีผลเป็นสองนัย คือ เขียนว่า ทูล ในเมื่อจะหมายถึงยกขึ้นทูนศิระ (ดูพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หน้า 470) เช่น แม่ทูนหัว และทูนกระหม่อมแก้ว ซึ่งแปลความ เช่นเดียวกัน ส่วนคำว่า ทูล ที่จะแปลว่าบอก, เล่า นั้น เขียนว่า "ทูล" แต่สมัยหลังใช้เขียนตัว ล สกตเหมือนกันทั้งสองคำ ส่วนคำว่า "ทูน" นั้น เลิกไป ภาษาราชการในปัจจุบันใช้เหมือนกัน อย่างนี้ไม่แยกความหมาย คือ เขียนว่า ทูลกระหม่อม และกราบบังคมทูล ตัว ล สะกดทั้งทั้ง 2 คำ ดังนี้ เป็นต้น

แต่คำที่หนังสือพิมพ์ใช้ว่า "ทูลเกล้าฯ ให้นำหลวงเสด็จประพาสอิสานนั้น" ไม่เข้าหลักเกณฑ์อะไรสักอย่าง และจะแปลว่าอะไรก็ไม่ถูก ส่วนคำว่า "ทูลถวายของที่ระลึก" นั้นก็ได้แต่แปลความเฉียด ๆ ไป จะหมายถึงอะไรไม่เคยมีประเพณีมา ถ้าจะให้ของแก่พระราชวงศ์แต่ก่อนใช้กันว่า ถวายของ ถ้าจะถวายของแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ใช้กันว่า ทูลเกล้าฯ ถวายของ คำว่า ทูลถวาย ก็มีใช้อยู่เหมือนกัน แต่แปลว่า บอกให้ ไม่ใช่เอาของมอบให้ ตัวอย่าง เช่น "ขณะเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเสด็จไปถึงมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ อธิการบดีทูลถวายปลาหมอคอกเทศ 200 ตัว แล้วขนส่งไปถวายที่วังถนนหลังสวน" ซึ่งทั้งนี้หมายความว่า เวลาเสด็จไปถึงก็บอกให้ในที่นั้น ภายหลังจึงได้นำปลาหมอคอกเทศไปถวายที่วัง หรือ "ทูลถวาย" ในความหมายว่าบอกให้ทราบ ก็เคยใช้กันอยู่แต่ก่อน ตัวอย่างเช่น "หม่อมฉันได้ไปคูคอนเจดีย์ ซึ่งทางราชการจะได้สร้างอนุสรณ์พระนเรศวรมหาราชนั้นแล้ว ทูลถวายว่าเรื่องนี้เป็นการสมเหตุผลแล้วทุกประการ" ทั้งนี้แปลว่า บอกให้ทราบ คือคำว่า "ทูล" แปลว่า บอก คำว่า "ถวาย" แปลว่า ให้ ตรงไปตรงมา ดังนี้คำว่า "ทูลถวายของ" ซึ่งใช้ในความหมายว่า "มอบของให้" ไม่เคยใช้ในภาษาราชการแต่ก่อน

5. อักษรวิบัติเพราะเหตุ ตัดไม้ไผ่มาสั้นเกินไปดังที่เรียกกันว่า ปล้องสั้น หรืออีกนัยหนึ่งว่า "บ้องสั้น" ยังมีอีกเอนกประการ แต่ละจะเลือกเอาที่พบเห็นบ่อยที่สุด และสั้นที่สุด เช่น

"นาย เข็มชาติ บุญรัตพันธุ์" หรือนายสกุล "เขมโยธิน" หรือคำที่ว่า "เขม" ซึ่งอ่านว่า เขมะ อันเป็นภาษาบาลี ตรงกับคำว่า เกษม ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ปลอดภัย เคยพบเห็นในหนังสือพิมพ์บ่อย ๆ เขียนว่า "นาย เข็มชาติ บุญรัตพันธุ์" และนายสกุล "เขมโยธิน" เคยถูกปลั่งตั้ง เขียนว่า "เขมโยธิน" แม้ชื่อโรงเรียนของข้าพเจ้าเองเดิมเขียนตรงตามภาษาบาลี คือเขียนว่า "เขมสิริอนุสรณ์" บัดนี้จำเป็นต้องใส่สระ "ะ" เข้าไปโดยผิดหลักภาษาบาลี เพราะเหตุที่ครั้งหนึ่งไปออกร้านงานฉลองรัฐธรรมนูญ มีคนเดินผ่านหน้าร้าน และวิพากษ์วิจารณ์กันว่า เจ้าของโรงเรียนนี้ถ้าจะชื่อว่า "เขม" บางคนสอดขึ้นว่า "อ้อรู้แล้ว โรงเรียนนี้ตั้งอยู่ที่วัดเขมาภิรตาราม โรงเรียนชื่อเขมสิริอนุสรณ์" ดังนี้ เป็นต้น

6. พวกประหารภาษาไทยที่น่ารำคาญที่สุด และก็เป็นมานานแล้วอย่างแก้ไขไม่หายก็คือ ชอบพูดกันว่า "มีตลาดนัด ที่วังสราญรมย์" บางทีก็พูดกันว่า "สโมสรคณะราษฎรสราญรมย์ ตั้งอยู่ในวังสราญรมย์" ตลอดจนสมาคมนักเรียน เก่าสหรัฐอเมริกา ก็ตั้งอยู่ในวังสราญรมย์ อันที่จริงสถานที่ 3 แห่งนี้ ตั้งอยู่ในสวนสราญรมย์ ไม่ใช่วังสราญรมย์ วังสราญรมย์เป็นที่ตั้งของกระทรวงการต่างประเทศ มีบริเวณรั้วรอบขอบชิด ถัดมาก็ถึงถนนสราญรมย์ คือถนนที่ผ่านวัดราชประดิษฐ์ตรงไปถึงอนุสาวรีย์ห่ม ซึ่ง เป็นถนนซอยเคยมีป้ายบอกชื่อต่างหาก ถัดถนนไปจึงเป็นสวนอันกว้างใหญ่ มีขอบเขตรั้วประตูอีกต่างหาก ซึ่งเขียนในภาษาราชการว่า "พระราชอุทยานสราญรมย์" หรือเรียกกันโดยคล่องปากว่า "สวนสราญรมย์" เมื่อสัก 20 ปีมาแล้วนี้ ไม่มีใครเข้าใจเป็นอย่างอื่น นอกจากวังสราญรมย์แห่งหนึ่ง ถนนสราญรมย์แห่งหนึ่ง และสวนสราญรมย์อีกแห่งหนึ่ง แต่มาปรากฏว่าเมื่อ สโมสรคณะราษฎร เข้าไปตั้งอยู่ในสวนสราญรมย์ และมีงานฉลองรัฐธรรมนูญในสวนนั้น หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยุ เรียกสวนนี้ว่า "วังสราญรมย์" เช่นงานฉลองรัฐธรรมนูญในวังสราญรมย์ คิดแน่นอนอย่างแก้ไขไม่หาย แม้วิทยุกรรมประชาสัมพันธ์ในตอนคำที่ประกาศปฏิทินประชาชนนั้นก็ประกาศอยู่เสมอว่า "มีตลาดนัด ในวันอาทิตย์ ที่สวนสราญรมย์" หนังสือพิมพ์และบุคคลเป็นจำนวนมาก ก็ยังเรียกกันว่า "ตลาดนัดวังสราญรมย์" ชาวต่างประเทศบางคน เช่นพวกสถานทูต ยังรู้จักเมืองไทยดีกว่าคนไทย เช่น เมื่อได้รับเชิญไปที่กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งในบัตรเชิญบอกว่าอยู่ที่วังสราญรมย์ตามที่ถูกต้อง แต่คนขับรถ (ไทย) ของสถานทูตพานายวิงเข้าไปในสวนสราญรมย์ จนต้องเอะอะกันเป็นนาน จึงจะไปถูกที่

คำติเตียนของครูตลอดจนบริภาษ เพื่อแก้คำผิดให้เป็นถูกนั้น บางคนอาจจะเห็น เป็นการ คำว่าเสียศีล ใครจะลงโทษใครอื่นยอมทำได้เสมอ แต่จะลงโทษครูไม่ได้ เพราะถ้าลงโทษครูไม่ให้ตีเตียนเสียแล้ว ก็ต้องเลิกสอนหนังสือกัน แล้วการศึกษาของชาติจะมอบไว้ให้แก่ใคร

ข้าพเจ้าขออุทิศถ้อยคำเหล่านี้ให้แก่นักเรียนฝึกหัดครูปีที่ 3 ปัจจุบันของนักเรียน
สวนสุนันทาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวกที่ 14

ถั่วเหลืองมีคุณค่าทางอาหารอย่างไร

และ

วิธีปรุงอาหารถั่วเหลือง

โดย หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี B.Sc. A.R.C.S.

ถั่วเหลือง Soya Beans หรือถั่วแระ เป็นถั่วที่มีคุณค่าทางอาหารยิ่งกว่าถั่วอื่นหรือพืชชนิดอื่น กับ เป็นสิ่งที่เหมาะแก่ผู้ที่บริโภคข้าว เป็นพื้นอาหารส่วนใหญ่ เช่นชาวเอเชียตะวันออก เพื่อได้ใช้ทดแทนเนื้อสัตว์หรือปลา ซึ่งในบางท้องถิ่นหาได้น้อย หรือมีราคาแพงหรือเป็นประเพณีที่กินกับเหล่านี้น้อย อันเป็นเหตุให้ร่างกายไม่ได้รับอาหารจากสิ่งที่บริโภคตามสมควร เป็นผลให้บังเกิดความชุกโครมแห่งร่างกายและความเสื่อมทรามของชาติได้ในที่สุด

แต่กาลก่อนเราไม่ต้องสนใจในเรื่องนี้ถั่วเป็นอาหารดังเช่น ชนชาวจีน, ญี่ปุ่น เพราะเหตุความอุดมสมบูรณ์ของเราที่มีสัตว์อยู่ในป่า มีปลาอยู่ในน้ำทั่วไป บัดนี้บ้านเมืองเจริญขึ้น พลเมืองก็ทวีมากขึ้น เป็นลำดับ ปลาและสัตว์ที่ได้อาศัยเป็นอาหารเหล่านี้นับแต่น้อยด้อยลง ซึ่งถ้าจะทะนุบำรุงเลี้ยงขึ้นทดแทน ก็ต้องมีราคาแพงขึ้นเป็นธรรมดา กับวิธีสีซ้อมข้าวของคนในสมัยก่อนก็ต่างกับสมัยนี้มาก ดังปรากฏในคำนำของหนังสือเล่มนี้แล้ว นอกจากนั้นของกินต่าง ๆ ที่มีถั่วอยู่มาก เป็นต้นว่า ลูกชุบ เม็ดขนุน, ขนมห่มอแกงถั่ว, ขนมงก, ตะโก้ถั่ว, เหล่านี้ เป็นของหวานปกติของคนไทยรุ่นก่อน ครั้นในบัดนี้ความเป็นอยู่ของคนไทยเราเปลี่ยนแปลงไป ของกินเหล่านี้นี้เกือบจะไม่มีใครใช้เป็นอาหาร และบางอย่างนับว่าสูญไปได้ทีเดียว เช่น ขนมหันตรา เป็นต้น แม้อาหารพื้นเมืองของชาวชนบท เช่น น้ำพริก ขนมหจีน ซึ่งมีถั่วเขียวปนอยู่ด้วยมาก และเป็นอาหารออกหน้าในการเลี้ยงรับแขกในโอกาสต่าง ๆ ก็เกือบจะเลิกกันเสียแล้ว ส่วนอาหารการกินอันสมบูรณ์ของชาวกรุงนั้น เล่าก็ไม่ใช่ว่าจะสมบูรณ์ ถูกต้องแล้ว ตามหลักวิชาจำไม่ต้องเหลียวแลเสียทีเดียว มีบุคคลเป็นอันมากที่ไม่ยอมบริโภคผักแม้เล็กน้อย ยิ่งกับข้าวที่เป็นพืช เช่น ผักถั่วงอกกับเต้าหู้แล้ว เห็น เป็นของ เลวที่มีบังควรแก่โต๊ะอาหาร ซึ่งความจริงถ้าจะถามนายแพทย์หรือนักชีววิทยาแล้ว เขาจะบอกทันทีว่า ผักถั่วงอกกับเต้าหู้ นั้น เป็นอาหารที่มีคุณค่ายิ่งกว่าถ้าเมื่อจะบริโภคแต่ไก่สด หมูสด เด็กโดยไม่มีผักสดแถมเข้าด้วยตามสมควร ดังเช่นที่เห็นอยู่ทั่วไป เพราะไก่สด หมูสด เด็กแม้ประกอบด้วยวัตถุเรียกว่าโปรตีน แต่ก็มีปริมาณไม่ยิ่งไม่กว่าถั่วและเต้าหู้ ส่วนสำหรับวัตถุที่สำคัญอันเรียกว่าวิตามินส์ และเกลือแร่ที่มีในผักนั้น ไก่สดหมูสด เด็กเกือบจะไม่มีค่าอันใดเลย ถ้าเทียบ

ถ้วยถ้วยอกและ เต้าหู้

นอกจากนี้ยังมีความชั่วช้าของเรานานัปการในการทำครัว ซึ่งเป็นวิธีทำลายสิ่งที ธรรมชาติได้จัดทามอบไว้ให้ เป็นต้นว่าข้าวขาวเอาน้ำทิ้ง และเข็นน้ำข้าวออกเททิ้งที่กล่าวในคาน นานข้างต้นนั้นแล้ว รองถัดมาก็คือ เช่นต้มผักนานเหลือเกิน มีหน้าข้าวเอาน้ำที่ต้มทิ้ง เททิ้ง ซึ่ง ิวคามมันส์บางชนิดจะถูกทำลายสิ้นไปด้วยอำนาจความร้อนสูง และเกลือแร่ต่าง ๆ ที่ในผักจะถูก ทอดทิ้งไป พร้อมกับน้ำที่ต้ม ความผิดของเราต่อกฎที่ธรรมชาติบัญญัติดังนี้ ถ้าเปรียบด้วยกฎหมาย มนุษย์สร้างอาจเท่ากับความผิดที่มนุษย์เรียกว่า อาชญากรรมก็ได้ หากแต่ไม่มีใครเฝ้าจับหรือนักไปถึง ซึ่งแม้ไม่เจตนา ก็เป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อันจะต้องได้รับโทษที่ร่างกายอ่อนแอ ต้านทานโรคร้ายไม่ใคร่ได้ ไม่มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งอาจอ่อนแอในทางจิต ใจอีกโสดหนึ่งนั้น เป็น เครื่องสนองความผิด ซึ่งจะอุทธรณ์ฎีกา หรือขอกฎโทษไม่ได้ถ้าไม่คิดแก้ไข.

บัดนี้ ปรากฏว่าถ้วยเหลืองเพาะปลูกขึ้นง่ายตาย ได้ผลดีในประเทศสยาม ทั้งเมล็ด ถ้วยเหลือง ประกอบด้วยธาตุวัตถุอันมีคุณค่าในทางอาหารอย่างวิเศษ ซึ่งไม่มีพืชอื่นจะ เทียมทับได้ ฉะนั้นก็ถึงเวลาแล้วที่เราควรพิจารณาว่า ถ้วยเหลืองนั้น เป็นประโยชน์มีคุณค่าในทางอาหารได้ ประการใดบ้าง

แต่ก่อนที่จะทราบซึ่งถึงคุณประโยชน์ของถ้วยเหลืองดั่งนั้น จำจะต้องให้ได้รับความรู้ใน เบื้องต้นว่า ถ้วยเหลืองประกอบด้วยธาตุวัตถุชนิดใดบ้าง วัตถุนั้น ๆ เป็นประโยชน์มีคุณค่าแก่ ร่างกายของเราอย่างไร และเพราะเหตุใด ซึ่งผู้แต่งได้พยายามอธิบาย โดยใช้ภาษาที่ไม่ใช่ เทคนิควิธีเพื่อให้เข้าใจง่ายได้ เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ ดังต่อไปนี้

บทที่ 2

ว่าโดยย่อ ๆ ร่างกายเราประกอบด้วยวัตถุ 2 จำพวก คือ ส่วนที่แข็งแรง ได้แก่ กระดูกและฟันอย่าง 1 กับส่วนที่อ่อนนุ่ม คือ เนื้อกล้ามเนื้อและอวัยวะภายในอีกอย่าง 1 ส่วนที่แข็งประกอบด้วยธาตุปูน และอื่น ๆ เรียกว่า "เกลือแร่" เป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่อ่อน ประกอบด้วยวัตถุที่เรียกว่า "โปรตีน" เป็นส่วนมาก โดยที่โปรตีนนี้มีอยู่ทั่วไปในร่างกาย เช่น กล้ามเนื้อ, โลหิต ฯลฯ ในส่วนนุ่มของร่างกายยังมีวัตถุอีกอย่าง คือ "ไขมัน" ซึ่งมีอยู่ได้ผิวงอ ทั่วไป ห่อหุ้มอวัยวะภายในต่าง ๆ เพื่อรับความกระแทกกระเทือน กับเพื่อสำรองไว้ใช้บริหาร ร่างกายเมื่อมีความจำเป็น ฉะนั้นจึงสรุปรวมความได้ว่าร่างกายของเราส่วนใหญ่ประกอบด้วย วัตถุที่สำคัญ คือ เกลือแร่, โปรตีน, และ ไขมัน

อาศัยเหตุที่สิ่งมีชีวิตทั่วไปย่อมมีธรรมชาติที่จะเจริญเติบโตขึ้นได้ และการเติบโตขึ้นก็คือ การพอกพูนวัตถุต่าง ๆ ที่ร่างกายได้ประกอบขึ้นนั่นเอง วัตถุต่าง ๆ เหล่านี้ สิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ได้มาแต่สิ่งที่เรียกว่า "อาหาร" ฉะนั้นอาหารก็ต้องประกอบด้วยวัตถุชนิดเดียวกันกับที่ ร่างกายของเราประกอบขึ้น กล่าวคือ เกลือแร่, โปรตีน และไขมัน แต่การที่อาหารจะสามารถ ไปพอกพูนเพิ่มส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เจริญงอกงามขึ้นได้นั้นก็ต้องอาศัย "อำนาจ" ชนิดหนึ่ง อำนาจชนิดนี้ สิ่งที่มีชีวิตได้มาแต่ที่เรียกว่า "กำลังงาน" ซึ่งเกิดขึ้นได้ด้วยการเผาไหม้ของวัตถุ ที่เรียกว่า "เชื้อเพลิง" ดังเช่นกำลังงานที่รถไฟ เรือไฟมีขึ้น สามารถแล่นไปได้ก็เพราะการเผา ไหม้เชื้อเพลิง ฟืน และถ่าน นอกจากนี้เชื้อเพลิงเป็นบ่อเกิดแห่งอำนาจหรือกำลังงาน สำหรับไป ทำการพอกพูนให้ร่างกายเจริญเติบโตขึ้นได้ เชื้อเพลิงยังก่อให้เกิดการไหลเคลื่อน หรือการงาน ต่าง ๆ ของร่างกายกับความอบอุ่นอีกด้วย ด้วยประการฉะนี้ ร่างกายของเราจึงต้องใช้เชื้อเพลิง อีกสลดหนึ่ง ซึ่งได้มาแต่อาหาร "อาหารเชื้อเพลิง" ของเราได้แก่ สารประกอบที่เรียกว่า "คาร์โบไฮเดรตส์" หรือวัตถุจำพวกแป้ง และน้ำตาล

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ฉะนั้นร่างกายของมนุษย์จึงต้องการใช้วัตถุต่าง ๆ คือ

1. คาร์โบไฮเดรตส์ 2. ไขมัน 3. โปรตีน และ 4. เกลือแร่ ซึ่งจะได้แยก ประเภทกล่าวต่อไป พร้อมกับสิ่งอื่นที่สำคัญแก่ชีวิตอีกด้วยอย่าง 1 ดังต่อไปนี้

คาร์โบไฮเดรตส์ เป็นชื่อของสารประกอบชนิด 1 จำพวกแป้ง น้ำตาล และยางไม้ บางชนิด วัตถุพวกนี้มีอยู่ในต้นไม้ต่าง ๆ ซึ่งโดยอำนาจของแสงอาทิตย์ทำให้พันธุ์ไม้สามารถสร้าง ขึ้นได้เอง แล้วสะสมไว้ในตัว แต่มนุษย์และสัตว์หามีความสามารถดั่งนั้นไม่จึงจำต้องอาศัยบริเวณ พันธุ์ไม้เป็นอาหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุที่เรียกว่า คาร์โบไฮเดรตส์ สำหรับใช้เป็นเชื้อเพลิงให้ เผาไหม้ในร่างกาย เพื่อให้เกิดความอบอุ่นและกำลัง หรือนัยหนึ่งตามภาษาวិทยาศาสตร์ว่ากำลัง งาน เพื่อก่อให้เกิดแรงไหลเคลื่อนทั้งปวงตลอดจนการไหลตึง หรือการงานต่าง ๆ ของร่างกาย ทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้เห็นได้และไม่ได้ เช่น การงานที่หัวใจ ปอด หรือไต กระทำ เป็นต้น

ไขมัน เป็นประโยชน์แก่ร่างกายโดยที่หล่อหุ้มส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ใต้ผิวหนัง ทั่วไป เพื่อกันความกระ เเทือน และสะสมไว้สำหรับใช้เป็น เชื้อเพลิง เพื่อก่อให้เกิดกำลังงาน เหมือนกับคาร์โบไฮเดรตส์ที่กล่าวแล้ว แต่หากไขมันมีกำลังงานแฝงอยู่ในตัวมากกว่าหรือนัย หนึ่งมีความสามารถที่จะ เป็น เชื้อเพลิงก่อให้เกิดกำลังงานได้มากกว่าถึงประมาณ 2 เท่าตัว เปรียบ เหมือนถ่านหินแรงต่างกับกับฟืนจะนับ

โปรตีน เป็นชื่อรวมของสารประกอบจำพวก 1 ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ กัน ตัวอย่างเช่น ไข่ขาว เป็นต้น วัตถุจำพวกนี้มีอยู่ในต้นไม้และสัตว์ เป็นประโยชน์แก่ร่างกายเรา คือ

1. สำหรับได้ก่อสร้างเป็น เนื้อหนังแห่งร่างกายทั่วไปเกือบทุกส่วน 2. สำหรับซ่อมแซมส่วนร่างกายที่ชำรุดสึกหรอหรือหมดเปลืองไป 3. เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงของร่างกายดังเช่น คาร์โบไฮเดรตส์และไขมันอีกด้วย.

เกลื้อแร่ คือส่วนที่เหลือเป็นมูล ฝังอยู่ เมื่อทรากต้นไม้หรือทรากสัตว์ถูกเผาไหม้บริบูรณ์แล้ว เป็นเกลื้อของแร่ต่าง ๆ มีธาตุคูนเป็นต้น ใช้เป็นประโยชน์ในการก่อสร้างโครงสร้างกระดูกและฟัน นอกจากนี้ เกลื้อแร่ยังเป็นสิ่งที่ควบคุมส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่นโลหิตให้กระทำหน้าที่โดยถูกต้องตามที่ควรอีกด้วย

วิตามิน เป็นวัตถุอันใดยังไม่ใครสามารถบอกได้ ทราบแต่ว่ามีอำนาจหน้าที่เสมือนช่างก่อสร้างในร่างกายของเรา คือมีหน้าที่รวบรวมสิ่งที่ใช้ในการสร้างและปฏิบัติจัดการก่อสร้าง ฉะนั้น วิตามินจึงเป็นสิ่งสำคัญแก่ร่างกายที่สุด ถ้าขาดชนิดหนึ่งชนิดใด ร่างกายก็จะเสื่อมโทรม บังเกิดโรคาพยาธิซึ่งชีวิตอาจไม่คงทนต่อไปก็ได้ วิตามิน มีอยู่หลายชนิด แต่ที่รู้จักดีแล้วก็คือ วิตามิน เอ., บี., ซี., ดี., และ อี. ดังจะได้กล่าวต่อไปในข้างหน้า

เพราะฉะนั้นอาหารของเราก็จะต้องประกอบด้วย 1. คาร์โบไฮเดรตส์ 2. ไขมัน 3. โปรตีน 4. เกลื้อแร่ และ 5. วิตามิน เพราะเหตุและผลดังกล่าวย่อ ๆ มาข้างต้นนี้แล้ว

บทที่ 3

จริงอยู่อาหารของเราเกือบทุกชนิดย่อมประกอบด้วยวัตถุ 5 อย่าง คือ 1. คาร์โบไฮเดรตส์ 2. ไขมัน 3. โปรตีน 4. เกลื้อแร่ และ 5. วิตามินนี้ แต่ยังไม่ปรากฏว่าอาหารชนิดใดแต่ลำพังสิ่งเดียวเท่านั้น ที่จะมีวัตถุเหล่านี้บริบูรณ์ถูกต้องตามส่วนที่ร่างกายของเราต้องการ คือมักจะมียากบ้าง น้อยไปบ้าง หรือขาดเสียบ้าง ในบางวัตถุ ฉะนั้นเราจะต้องรู้จักจัดเลือกหาสิ่งต่าง ๆ รวมเข้าด้วยกัน เพื่อให้เป็นอาหารที่มีวัตถุทั้ง 5 อย่างครบถ้วนและถูกต้องตามส่วนที่ร่างกายพึงต้องการใช้สอย

ก่อนที่จะทำการเช่นนั้น เราควรพิจารณาถึงข้าวซึ่งเป็นอาหารสำคัญ คือเป็นพื้นอาหารส่วนใหญ่ของเรา โดยการศึกษาวิเคราะห์ทางเคมี ว่าประกอบด้วยวัตถุใดโดยส่วนสักอย่างไรดังต่อไปนี้

ข่าวสารโรงสีอย่างดี ประกอบขึ้นด้วย :-

คาร์โบไฮเดรตส์ (แป้ง) ประมาณร้อยละ 82.0 ไชมัน ประมาณร้อยละ 1.8

โปรตีน ประมาณร้อยละ 7.5 เกลือแร่ ประมาณร้อยละ 0.8

วิตามิน มีชนิด เอ. เล็กน้อย เมื่อดังนี้เราจะเห็นได้ว่าข้าวมีคาร์โบไฮเดรตส์

หรือแป้งมาก แต่อื่น ๆ น้อยทีเดียว ก็และได้ดังกล่าวแล้วว่า อาหารพวกคาร์โบไฮเดรตส์นั้น

ร่างกายเราต้องการใช้ เพียง เป็น เชื้อเพลิง เพื่อก่อให้เกิดความอบอุ่นและกำลังงานเท่านั้น ส่วน

การก่อสร้าง คือความเจริญเติบโตของร่างกาย หรือการซ่อมแซมส่วนที่ร่างกายสึกหรือเปลืองไป

ซึ่งต้องใช้โปรตีนเป็นอันมากนั้น ยังมีจำนวนบกพร่องในข้าวสารอยู่มาก นอกนั้นไขมันก็น้อย ยัง

เกลือแร่ที่จะใช้สำหรับก่อสร้าง เป็นโครงกระดูก หรือที่จะควบคุมการงานต่าง ๆ ของร่างกาย

ให้ปกติกับวิตามินซึ่ง เป็นสิ่งสำคัญของชีวิต ข้าวสารก็ยังมีบกพร่องอยู่มากหรือขาดไป เสียทีเดียว.

ฉะนั้น เพื่อจะจัดหาและ เลือกสิ่งต่าง ๆ รวม เข้าด้วยกัน เพื่อให้ เป็นอาหารที่เหมาะสม

ได้ส่วนลัด เราจะต้องเลือกกับที่มีโปรตีน, ไขมัน, เกลือแร่, และวิตามิน โดยจำนวนตาม

สมควร มาบริโภคพร้อมด้วยข้าวดังที่เรากะทำอยู่ทุกวันนี้เอง แต่ เพราะเหตุที่เราไม่รู้ ทำถึง

การเสียบ้าง เราคิดแปลงแก้ไขสิ่งธรรมชาติสร้างสรรค์ เพื่อ เรา เสียบ้าง เรานิยมในสิ่งที่ผิด

บ้าง หรือเราอยู่ในท้องถิ่นที่อึดคัก หรือเราจนหรือตระหนี่ สิ่งที่เราใช้ เป็นกับบริโภคพร้อมด้วยข้าว

จะต้องได้รับพิจารณาโดยถี่ถ้วน มิฉะนั้นอาจขาดตกบกพร่องในบางสิ่งที่มีคุณค่าแก่ร่างกาย หรือใน

ทางตรงกันข้าม บริบูรณ์เกินไปในบางสิ่งซึ่งอาจ เป็นโทษได้ยิ่งที่สุด เช่นชาวชนบททางจังหวัดภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ หรือทางทิศเหนือทั่วไป อาศัยข้าวเหนียวจุ่มกับน้ำปลาร้านิดหนึ่ง เป็นอาหาร

ส่วนใหญ่ นี้ เป็นตัวอย่างของอาหารจำพวกที่บกพร่องไม่ต้องตามความประสงค์ของธรรมชาติ เป็น

ผลให้ร่างกายไม่สมบูรณ์แต่น้อยคุ่มใหญ่ ตลอดไปจนจิตใจและอนามัยความสามารถด้านทานโรคด้วย

ส่วนชาวกรุงที่บริโภคไก่สะตูดูหมะ เด็กโดยไม่มีผักแกม ยังแกมใช้ขนม เค้กแทนผลไม้ เป็นของหวาน

ดังนี้ เป็นตัวอย่างอันดีของความผิดในอาหารที่บริบูรณ์เกินไปในบางวัตถุ ซึ่งอาจ เป็นโทษได้คล้าย

คลึงกัน เช่น โรคปวดตามข้อหัวเข่า นิ้วมือ เท้า หรือไหล่หลัง อันเป็นผลทำให้หัวใจไม่ปกติ

ยิ่งที่สุด มัก เป็นโรคจะ เพราะผู้ที่บริโภคอาหารบริบูรณ์ด้วย เนื้อสัตว์หรือวัตถุโปรตีนมากเกินไป ซึ่งไม่

ปรากฏว่า ชาวสวนชาวไร่จะเป็นดังนี้ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึง เป็นข้อสำคัญยิ่งนักที่เราจะต้องได้

อาหารที่มีวัตถุต่าง ๆ พร้อมเพียง และถูกส่วนลัด กับที่บริบูรณ์ด้วยวิตามิน ร่างกายเราจึงจะ

เจริญเติบโตได้ตามสมควร ส่วนต่าง ๆ ที่สึกหรือไปก็จะได้รับซ่อมแซมโดยบริบูรณ์ การงานทั้งปวง

ของร่างกายทั้งที่แล เห็นและไม่แล เห็น ก็จะได้ดำเนินไปโดยปกติ เป็นปัจจัยของความสมบูรณ์พูนสุข

อนามัยศิ มีสุขภาพปกติไม่เจ็บไข้ง่าย และอายุยืนนานได้ในที่สุด

ปัญหาจะ เพาะหน้าจึงมีอยู่ว่า เราจะเลือกสิ่งใดบริโภคกับข้าวจึงจะได้ประโยชน์บริบูรณ์
 ดังว่าในการที่แล้วมาเราได้เนื้อสัตว์และผัก บัดนี้บ้านเมืองเจริญขึ้น พลเมืองก็ทวียิ่งขึ้น เป็นลำดับ
 เนื้อสัตว์ย่อมมีราคาแพงขึ้นทุกที คงพุ่มเพื่อยอยู่ได้แต่บุคคลชั้นกลางและชั้นสูงในนคร พลเมืองใน
 ชนบททั่วไป ซึ่งแต่ก่อนอาศัยเนื้อสัตว์ป่าได้มาก ครั้นบ้านเมืองเจริญขึ้นด้วยการคมนาคมและเครื่อง
 วัฒนธรรมอย่างอื่น สัตว์เหล่านั้นก็น้อยด้อยจำนวนลงไปตลอด จนเนื้อปลาซึ่ง เห็นได้ในทุกวันนี้ว่าได้
 ลดน้อยลงไปและมีราคาแพงขึ้นเป็นอันมาก นี่เป็นปัญหาจะเพาะตัวของพลเมืองในชนบท คือที่กับข้าว
 ไม่บริบูรณ์ถูกต้อง เพราะความอึดคึด วัตถุประสงค์ในเนื้อสัตว์คราวนี้ลองพิจารณาปัญหาบุคคลชั้น
 กลางและชั้นสูงในนคร ที่นิยมไขควงหมูแฮมไก่สะตุมูสะเต็กโดยรังเกียจผัก ก็และผักนั้นปรากฏ
 ตามทางวิทยาศาสตร์ว่าเป็นอาหารบ่อเกิดของเกลือแร่ ซึ่งเป็นวัตถุที่โครงสร้างกระดูกและฟันได้
 ประกอบขึ้น นอกจากนั้นเกลือแร่ยังทำหน้าที่ควบคุมการงานต่าง ๆ ของร่างกายให้ปกติอีกด้วย
 ฉะนั้นผู้ขาดผัก ก็ขาดวัตถุประสงค์ไม่น้อยกว่าพลเมืองในชนบท ซึ่งขาดวัตถุประสงค์ในเนื้อสัตว์
 ดังกล่าวข้างต้นนั้นแล้ว ด้วยเหตุผลอันดี เราจึงจำเป็นต้องพิจารณาหาทางแก้ไข กล่าวคือหาสิ่งที่
 ำบริโภคพร้อมกับข้าวซึ่งจะทดแทนสิ่งที่ขาดตกบกพร่องแก่บุคคล 2 ประเภทได้โดยบริบูรณ์

ก็และถั่วเหลือง เป็นพืชผักที่มีคุณค่าในทางอาหาร โดยที่ประกอบด้วยโปรตีนเป็นจำนวน
 สูง กับโปรตีนของถั่วเหลืองมีคุณสมบัติที่ใช้ทดแทนโปรตีนของเนื้อสัตว์ได้ พร้อมทั้งบริบูรณ์ด้วย
 เกลือแร่และวิตามิน กับเป็นพืชผักที่เพาะปลูกขึ้นง่ายได้ผลดีในประเทศสยามและมีราคาถูกกว่า
 เนื้อสัตว์ อาจเป็นประโยชน์แก่พลเมืองทั่วไป ฉะนั้นถั่วเหลืองจึงมีคุณภาพดียิ่งกว่าสิ่งอื่นที่จะ
 ประกอบเป็นอาหารบริโภคพร้อมกับข้าว ดังจะได้บรรยายต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

บัดนี้จะพิจารณาว่า ถั่วเหลืองประกอบด้วยวัตถุอะไร และมีส่วนสัดเท่าใดกับทั้งมี
 ค่าในทางอาหารอย่างไรบ้างดังนี้ :-

ถั่วเหลืองที่เพาะปลูกในประเทศสยามประกอบด้วย :-

ความชื้น	ร้อยละ	11.08	คาร์โบไฮเดรตส์	ร้อยละ	26.72
ไขมัน	ร้อยละ	18.68	โปรตีน	ร้อยละ	34.04
เกลือแร่	ร้อยละ	4.82	กาก	ร้อยละ	4.66
วิตามินส์	มีชนิดเอ. บี. และ ดี.				

รายการและตัวเลขที่ได้จากการวิเคราะห์เคมีข้างบนนี้ มี 2 สิ่งที่ไม่สำคัญ คือ ความชื้น กับกาก จะนั้นไม่จำเป็นจะกล่าวถึง คงจะได้บรรยายแต่วัตถุต่าง ๆ ที่สำคัญเพื่อพิจารณาคุณค่าของถั่วเหลืองดังต่อไปนี้ :-

คาร์โบไฮเดรตส์ ตามปกติเราบริโภคข้าวเป็นพื้นอาหาร และดังกล่าวแล้วว่าข้าวประกอบด้วยคาร์โบไฮเดรตส์ หรือแป้งเป็นส่วนมาก ฉะนั้นการที่จะบริโภคพร้อมด้วยข้าวก็ไม่ควรจะมีคาร์โบไฮเดรตส์หรือแป้งมากนัก เพราะจะซ้ำกันและเพิ่มพูนวัตถุซึ่งมีอยู่แล้วโดยเปล่าประโยชน์ สู้สงวนจำนวนไว้สำหรับวัตถุอื่นที่ยังขาดอยู่ หรือมีปริมาณน้อยไม่ได้ ก็และปรากฏตามตัวเลขวิเคราะห์ข้างบนนี้ว่า ถั่วเหลืองมีคาร์โบไฮเดรตส์น้อยพอใช้ ประกอบกับทั้งคาร์โบไฮเดรตส์ของถั่วเหลืองนี้เป็นชนิดแป้งน้อย จนเกือบจะกล่าวได้ว่าถั่วเหลืองไม่มีแป้งเลยก็ว่าได้ เป็นการต่างกับกับถั่วอื่น ๆ ดังนี้ ฉะนั้นถั่วเหลืองมีคุณภาพที่จะใช้เป็นอาหารเหมาะกว่าถั่วอื่น ๆ

ไขมัน ในการวิเคราะห์ข้าวสาร ปรากฏว่าไขมันในข้าวนั้นมีน้อยเหลือเกิน แต่ปรากฏในการวิเคราะห์ถั่วเหลืองข้างบนนี้ว่ามีมากพอใช้ ฉะนั้นก็เป็นถั่วที่เหมาะที่จะใช้กับข้าว ในที่นี้ใครจะกล่าวเพิ่มเติมว่า ที่มาของไขมันในอาหารนั้น ไทยเราใช้น้ำมันหมูเป็นพื้น ส่วนน้ำมันที่ได้จากพืช เช่น น้ำมันถั่ว นั้นใช้น้อย ข้อนี้เป็นส่วนดีของเรา เพราะตามหลักวิทยาเรื่องอาหารนั้น ไขมันสัตว์เป็นประโยชน์แก่ร่างกายได้มากกว่าไขมันจากพืช แต่ถ้าเป็นในท้องดินที่อัดคักไขมันสัตว์ ถัดแต่มาพร้าวที่ไทยเราชอบใช้ที่สุดนั้น ถั่วเหลืองจะเป็นประโยชน์มาก เพราะมีไขมันมากกว่าถั่วเขียว, ถั่วทอง, ถั่วดำ, และถั่วแดง

โปรตีน ดังกล่าวมาข้างต้นแล้วว่า โปรตีนเป็นวัตถุที่มีอยู่ทั้งในพืชและสัตว์ แต่โปรตีนในพืชต่างกับกับโปรตีนในสัตว์โดยลักษณะที่สร้างขึ้น เปรียบเหมือนพยัญชนะและสระที่ประกอบกันอยู่ในคำ เช่น "โปรตีน" ด้วยพยัญชนะและสระสำหรับเดียวกันนี้ ถ้าสลับกันเสียอีกแบบหนึ่ง ก็อาจอ่านเป็น "โปรตีน" ได้ฉับใจ ความต่างกันโดยลักษณะที่สร้างขึ้นของวัตถุนี้ก็ทำนองเดียวกัน

ตามหลักวิชาชีวเคมีปรากฏว่า โปรตีนจากสัตว์เป็นประโยชน์แก่การก่อสร้างร่างกายมนุษย์หรือใช้ เป็นวัตถุสำหรับซ่อมแซมส่วนอวัยวะที่สึกหรอไปได้โดยตรงกว่าโปรตีนจากพืช เพราะมีลักษณะที่สร้างประกอบขึ้นคล้ายคลึงกัน เมื่อบริโภคเข้าสู่ร่างกายแล้วไม่ต้องผันแปรสืบเปลี่ยนพยัญชนะและสระเสียใหม่เหมือนดังตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น แต่เป็นการนำพิศวงพอใช้ ที่ปรากฏว่าโปรตีนในถั่วเหลืองนั้น แม้เป็นโปรตีนของพืช แต่กลับใช้ประโยชน์ได้ดียิ่ง ดัง คร. คิว ลพานุกรม อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ ได้กล่าวในหนังสือที่แต่งขึ้นว่า "การทดลองใหม่ ๆ ในทางวิทยาศาสตร์ได้แสดงว่า ร่างกายของมนุษย์จะเก็บโปรตีนที่ได้จากถั่วเหลืองมากกว่าโปรตีนที่ได้จากเนื้อสัตว์เสียอีก"

เมื่อปรากฏว่าคุณภาพของโปรตีนที่มีอยู่ในถั่วเหลืองดีเยี่ยม เช่นนี้แล้ว คราวนี้ลองพิจารณาถึงปริมาณตามผลของการวิเคราะห์ทางเคมีเทียบกับวัตถุอื่น ๆ ที่ใช้ เป็นอาหารต่าง ๆ ดังนี้ :-

จำนวนโปรตีนที่มีอยู่ใน :-

เนื้อสัตว์	ประมาณร้อยละ 28	ไข่	ประมาณร้อยละ 15
ปลา	ประมาณร้อยละ 24	ถั่วเขียว	ประมาณร้อยละ 25
ถั่วเหลือง	ประมาณร้อยละ 35		

ตัวเลขข้างบนนี้ชี้ให้เห็นโดยแน่ชัดว่า ถั่วเหลืองนั้นมีปริมาณแห่งโปรตีนสูงเพียงใด ฉะนั้นก็ย่อมมีประโยชน์อันใหญ่ยิ่ง มีค่าสูงในการที่จะใช้เป็นอาหารประกอบกับข้าวพื้นอาหารส่วนใหญ่ของเรา เพื่อให้ร่างกายได้รับส่วนโปรตีนตามที่สมควร

ข้อสำคัญในเรื่องใช้ถั่วเหลืองเป็นอาหารมีอยู่ว่า เพราะเหตุที่ถั่วเหลืองมีจำนวนโปรตีนสูงยิ่งกว่าเนื้อสัตว์ ฉะนั้นจะต้องใช้โดยระมัดระวังไม่พุงเฟ้อ คือไม่บริโภคเกินส่วนไป ถ้าบริโภคมากเกินไป น้ำย่อยอาหารไม่สามารถย่อยได้หมดแล้ว จำนวนถั่วเหลืองก็จะตกค้างอยู่ในลำไส้ และจะเน่าบูดอยู่ในท้องบังเกิดโทษ เช่นมีอาการท้องขึ้น ลงท้องและอาการอื่น ๆ ก็ได้ ฉะนั้น ปริมาณถั่วเหลืองที่เป็นส่วนเหมาะจึงควรรู้ใช้ไม่เกิน 200 กรัม ใน 24 ชั่วโมง ขณะที่บริโภคถั่วเหลืองดังนี้แล้ว และถ้าได้บริโภคผักสดสีเขียวด้วย ควรลดจำนวนเนื้อสัตว์ลงเสียบ้าง จะเป็นประโยชน์แก่ร่างกายอย่างยิ่ง

บทที่ 5

เกลือแร่ ตามการวิเคราะห์ทางเคมีปรากฏว่ามีเกลือแร่ต่าง ๆ หลายชนิดอยู่ในถั่วเหลือง ส่วนมากเป็นชนิดที่เรียกว่าเกลือโปแตสเซียม, เกลือแมกนีเซียม, เกลือแคลเซียม และเกลือของฟอสฟอรัส เกลือแร่เหล่านี้ดังได้บรรยายมาข้างต้นแล้วว่า เป็นประโยชน์ในการก่อสร้างโครงกระดูกและฟันของเรา กับเป็นสิ่งที่ควบคุมการกระทำของร่างกายต่าง ๆ ให้ดำเนินไปถูกต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ ที่เห็นง่าย ๆ ก็คือเช่น เมื่อเราถูกตีรับพันท่างเป็นแผล โลหิตไหล ลึกหน่อยก็แข็งเป็นลิ่มอุดปากแผลไม่ให้โลหิตไหลต่อไปจนหมดกายได้ ข้อนี้เพราะโลหิตเรามีเกลือแคลเซียมหรือธาตุปูนเรานั่นเอง แต่ถ้าโลหิตขาดธาตุปูนเสียแล้ว จะแข็งเป็นลิ่มตั้งนี้ไม่ได้ และจะทำให้เราถึงตายเพราะโลหิตไหลออกหมดร่างกายได้ง่าย นอกจากนั้น เกลือแคลเซียมต้องใช้ใน

การบำรุงสมองและประสาทอีกด้วย อันที่จริงความสำคัญในเรื่องธาตุปฐุ หรือแคลเซียมในอาหารนี้
 พรณมาได้มีรู้จักกัน เหตุที่ถนนหน้าโบสถ์พราหมณ์ที่เสาชิงช้า เรียกกันว่าถนนดินสอ ก็เพราะเคย
 เป็นย่านที่ขายดินสอ เหลือง ซึ่งไม่แต่สำหรับมาใช้เขียนกระดานชนวนโบราณเพื่อคำนวณทาง
 โหราศาสตร์ที่เราเคยเห็นเท่านั้น ดินสอเหลืองยังขายดีแก่บุคคลบางประเภทเพื่อใช้บริโภค บุคคล
 ที่ว่านี้ คือ สตรีที่กำลังจะเป็นมารดา ซึ่งต้องการบริโภคดินสอเหลือง ทั้งนี้เพราะร่างกายต้องการ
 ธาตุปฐุเพื่อสร้างโครงกระดูกของเด็กในครรภ์ ฉะนั้นสิ่งที่ไม่น่าจะกิน เอริจอร์อยได้อย่างไรเลย
 สตรีมีครรภ์กลับอยากกิน และต้องแสดงชื่อมาบริโภคดังนี้ ส่อให้เห็นว่าธาตุปฐุหรือ แกลิโอแคลเซียม
 ในอาหารปกติของเราหย่อนอยู่มากโดยปริมา และถ้าเราไม่บริโภคผักแล้ว อาหารของเรา
 จะนับว่าขาดแคลเซียมทีเดียว

อนึ่ง แกลิโอแคลเซียมหรือธาตุปฐุนี้ สำคัญแก่เราอีกประการหนึ่งคือ ขณะ เมื่อเราบริโภค
 ไขมันเข้าสู่ร่างกาย ธาตุของเราจะย่อยไขมันให้เป็นประโยชน์แก่ร่างกายได้ก็ต้องอาศัย แกลิโอแคล
 เซียมนี้เป็นปัจจัย ฉะนั้นถ้าขาดแคลเซียมร่างกายก็อาจขาดไขมันด้วย

แกลิโอแร่ในถั่วเหลืองยังมี แกลิโอโปแตสเซียมและ แกลิโอแมกนีเซียม ซึ่งแร่ 2 อย่างนี้ออก
 ฤทธิ์เป็นด่างเมื่ออยู่ในร่างกายเรา ฉะนั้นถั่วเหลืองทำประโยชน์ให้แก่เราในทางที่ควบคุมมิให้
 โลหิตของเรามีคุณสมบัติกลายเป็นกรด ซึ่งเป็นผลเนื่องแต่ที่ได้รับบริโภคอาหารชนิดที่ออกฤทธิ์เป็นกรด
 เช่นพวกแป้งน้ำตาลมากเกินส่วนของอาหารอื่น เช่น ผักสด ถ้าโลหิตของเรามีคุณสมบัติเป็นกรด
 ดังนี้แล้ว ก็ย่อมกระทบกระเทือนถึงสุขภาพของเราได้หลายประการ

แกลิโอแร่ชนิดอื่นที่สำคัญที่มีในถั่วเหลืองก็คือ แกลิโอฟอสเฟตส์ หรือฟอสฟอรัสซึ่งเป็นธาตุที่มี
 อยู่ในร่างกายของเราทุกจุดขุม โดยเฉพาะในมันสมอง, ไขสันหลัง, และกลุ่มประสาท เป็นมากที่สุด
 สุด เมื่อจะนึกก็เห็นได้โดยไม่ต้องกล่าวมากมายว่าฟอสฟอรัสสำคัญแก่เราเพียงใด และถั่วเหลือง
 เป็นพืชที่อุดมด้วยฟอสฟอรัสได้ตรงมาจากเนื้อสัตว์และปลา ฉะนั้นถั่วเหลืองจึงควร เป็นอาหารของ
 เราผู้บริโภคข้าวซึ่งหย่อนในปริมาณของแกลิโอแร่ โดยเฉพาะโปแตสเซียม, แคลเซียม, และฟอส-
 ฟอรัส ซึ่งเป็นธาตุที่สำคัญแก่ร่างกายของเรา ดังบรรยายมาแล้ว

ในที่นี้ใครจะกล่าวเพิ่มเติมเล็กน้อยว่า แกลิโอแร่มีอยู่ในถั่วเหลืองก็ดี หรือในพืชผัก
 อื่น ๆ ก็ดีนั้น มักจะถูกทอดทิ้งไปได้ง่ายถ้าหุงต้มไม่ถูกวิธี เช่น เมื่อเราต้มผักหรือต้มถั่วแล้วเอาน้ำ
 ที่ต้มทิ้งไปเสียทั้ง วิธีนี้จะทำให้ปริมาณของแกลิโอแร่ที่มีอยู่ในผักหรือถั่วสูญหายไปโดยเปล่าประโยชน์
 ฉะนั้น ทางที่ดีที่สุด ควรบริโภคผักดิบ โดยล้างผักให้สะอาดหมดจดแล้วมา เชื้อสกรปรกด้วยด่างทับทิม
 อีกชั้นหนึ่ง หรือมิฉะนั้นก็ทิ้งหรือผัดอย่าให้สุกมากเกินไป ถ้าจะต้มจริง ๆ ก็อย่าเทน้ำที่ต้มทิ้ง จงใช้
 น้ำที่ต้มเป็นอาหารด้วย เช่น ผักต้มกะทิหรือเอาผักต้มลงไปนึ่งในแกง เช่น แกงเลียง แกงส้ม เป็นต้น

พยาธิที่จะบังเกิดขึ้นได้จากผลของการขาดเกลือแร่ในอาหาร หรือร่างกายไม่ได้รับเกลือแร่เพียงพอ นั้น กล่าวโดยย่อคือ กระดูกอ่อนแอบาง, ฟันไม่ติ่งง่าย, โรคผอมแห้งต่าง ๆ โลหิตจาง, โรคทางเดินอาหารไม่ปกติ เช่น อาหารไม่ย่อย, เบื่ออาหาร ท้องผูก, นอกจากนี้ยังอาจเป็นโรคคอพอกก็ได้

ด้วยเหตุนี้ พืชผักทุกชนิดอันเป็นบ่อเกิดของเกลือแร่ต่าง ๆ จึงเป็นอาหารสำคัญแก่เรา และถ้าเหลือทิ้งมีเกลือแร่โบแตสเซียม, แคลเซียม, แมกนีเซียม และฟอสฟอรัสมากมายนั้น เป็นประโยชน์แก่ร่างกายของเราอย่างยิ่ง

บทที่ 6

ไวตามิน สิ่งที่เรียกว่าไวตามินเป็นอะไรแน่ จนบัดนี้ก็ยังไม่มีการทราบ แต่ปรากฏว่าเป็นส่วนสำคัญของอาหาร โดยเป็นของจำเป็นแก่ชีวิตเป็นที่สุด เช่นถ้าเราจะผสมวัตถุต่าง ๆ ที่บรรดาปรากฏว่าน่ารับประทานได้ประกอบขึ้น แม้จะถูกต้องตามส่วนที่มีอยู่ในบ้านนั้นแล้วทุกประการก็ดี เราก็หาสามารถจะใช้อาหารผสมนี้เลี้ยงชีวิตหุตะเภ่าให้รอดอยู่ได้นานไม่ แต่ครั้งเมื่อเราลองหยคน้ำนมสดที่รีดใหม่ลงไปอาหารผสมนี้สักเล็กน้อยแล้ว อาหารที่ผสมใหม่นี้จะทำให้หุตะเภ่า กระชุ่มกระชวย ร่างกายโตวันโตคืนเป็นปกติได้ ฉะนั้นเราก็รู้ว่า มี "อะไร" ชนิดหนึ่งที่ทำให้น้ำนมสดซึ่งให้ "อำนาจ" แก่อาหารนั้น "เลี้ยงชีวิต" ของสัตว์ ในอันที่ทำให้ร่างกายสัตว์สดชื่นเติบโตให้ตามธรรมชาติ "อะไร" ชนิดหนึ่งนี้แหละเขาให้ชื่อว่า ไวตามิน คราวนี้สมมติว่าถ้าเราใช้ความร้อนจัดเคี่ยวน้ำนมสดนั้นนาน ๆ จนงวดและขณะเมื่อเคี่ยวนั้นเปิดฝาภาชนะที่ใส่น้ำนมออกเสีย คงให้น้ำนมสัมผัสกับอากาศได้สะดวก น้ำนมเช่นนั้นแม้จะไปเติมลงในอาหารผสมที่ทำขึ้นอาหารนั้นก็หามี "อำนาจ" สามารถจะเลี้ยงชีวิตทำให้ร่างกายสัตว์เติบโตได้ไม่ ทั้งนี้เพราะว่าความร้อนนั้น "ฆ่า" ไวตามินที่ในน้ำนมเสียสิ้น อาหารผสมที่เลี้ยงหุตะเภ่าจึงขาด "อำนาจ" หรือความสามารถที่จะเลี้ยงชีวิตได้ ที่นี้ลองผ่อนใช้ความร้อนแต่ไม่สู้จัดเท่าใดนัก แต่ขณะเมื่อต้มน้ำนม เรายังคงเปิดฝาภาชนะให้น้ำนมสัมผัสกับอากาศได้ดังเดิม แล้วนำไปหยอดลงในอาหารที่เราผสมขึ้น นำไปเลี้ยงหุตะเภ่า คราวนี้หุตะเภ่าจะคงมีชีวิตอยู่ได้ต่อไป แต่ร่างกายไม่สมบูรณ์นัก มักจะเป็นโรคตา, โรคเกี่ยวกับปอด, หรือโรคคล่าไล้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ที่เราใช้ความร้อนไม่สู้จัด และให้น้ำนมได้มีโอกาสสัมผัสกับอากาศขณะเมื่อต้มนั้น หาได้ "ฆ่า" ไวตามินหมดทุกชนิดบรรดาที่มีอยู่ในน้ำนมสดไม่ คงฆ่าหรือทำให้ศูนย์ไปแต่ชนิดเดียว คือชนิดที่เรียกว่า ไวตามิน เอ.

ถ้าเรานำข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวใหม่ ๆ เราเอาแกลบออกเสียให้ เป็นข้าวกล้องและนำไปเลี้ยงนกพิลาปพร้อมด้วยน้ำฝน แม้เป็นอาหารสิ่งเดียวกับน้ำเท่านั้น นกพิลาปก็จะอยู่ดีกินดี เป็นปกติ แต่ถ้าหากเราส่งข้าวเปลือกถุงเดียวกันนั้นไปยังโรงสี เครื่องจักร ซึ่งไม่แต่เพียงเราจะเอาแกลบออกให้ เป็นข้าวกล้อง ยังขัดเมล็ดข้าวนั้น เสียจนขาวเหลือแต่แก่น ข้าวขัดขาวดังนี้ถ้านำไปเลี้ยงนกพิลาป นกนั้นจะผ่ายผอมลงโดยเร็ว ต่อไปจะมีอาการลงท้อง ขาเป็นอัมพาต, และในที่สุดก็จะตาย ทั้งนี้เพราะการสีข้าวด้วย เครื่องจักรซึ่งขัด เสียจนขาวเหลือแต่แก่นดังนั้น ได้กำจัด "อะไร" อย่างหนึ่ง ซึ่งจำเป็นแก่ชีวิตของสัตว์ออกเสียจากเมล็ดข้าว "อะไร" อย่างหนึ่งนี้ เขาเรียกว่า ไวตามิน บี. คราวนี้ลองเอารำ หรืออีกนัยหนึ่งส่วนที่โรงสีได้ขัดออกเสียจาก เมล็ดข้าว นั้น ผสมกับเมล็ดข้าวขาวที่เหลือแต่แก่น หรือจะให้หนักกินรำเข้าไปต่างหากก็ได้ ก็จะปรากฏว่านก จะอยู่ดีกินดี และถ่านก็ได้ เริ่มมีอนามัยไม่คือน้อยแล้ว เพราะกินข้าวขัดขาว เมื่อได้รำเป็นอาหารเพิ่มขึ้น หรือได้กินข้าวขาวที่ผสมรำแล้ว โรคนั้นก็บรรเทาหายไป ฉะนั้นเราจึงรู้ว่า ส่วนสำคัญของ เมล็ดข้าวสารนั้นอยู่ที่เปลือกหุ้ม เมล็ด ซึ่งอยู่ถัดต่อเข้าไปแต่แกลบ หรือสิ่งที่โรงสีขัดออกทิ้งเป็นรำ เสีย นั้น แม้กระนั้นก็ดี สมมติว่าเราคั่วรำนี้ด้วยความร้อนจัดแล้วและนำไปเลี้ยงนกพิลาป นกนั้นก็ จะไม่มีชีวิตอยู่ไปได้นาน ทั้งนี้เพราะเหตุด้วยความร้อนจัดได้ฆ่า "อะไร" อย่างหนึ่งในรำนั้น เสียแล้ว "อะไร" อย่างหนึ่งนี้คือ ที่เรียกว่า ไวตามิน บี. ดังกล่าวแล้ว

คราวนี้สมมติว่าเราไปเที่ยวทะเลทางไกลซึ่งเรามีแต่ข้าวขาว, เนื้อเค็ม, ปลาเค็ม, และกล้วยตากเป็นอาหาร เราไม่มีของสดหรือผักหญ้าผลไม้อย่างใดเลย หรือจะทดลองเลี้ยงหนูตะเภาด้วยอาหารดังกล่าวนี้ก็ ได้ ผลจะปรากฏว่าเราหรือหนูตะเภาที่ได้แต่อาหารชนิดนี้เป็นโรค ชนิดหนึ่ง เรียกว่าโรคคลักกะปิดคลักเปิด โรคชนิดนี้มีอาการเหงือกพยุ่น และเลือดออกตามไรฟัน ขาวมืดและเจ็บปวดมาก กับตามผิวหนังจะมีเมล็ดเป็นผื่นแดง ซึ่งในไม่ช้าก็จะถึงแก่ความตายได้ แต่ถ้าเราใช้มะนาว, ส้มต่าง ๆ หรือผลไม้สด, หรือผักสดเป็นอาหาร เราก็จะไม่เป็นโรคนี้หรือ แม้ว่าได้เริ่มเป็นโรคนี้ขึ้นแล้ว ถ้าใช้สิ่งที่ระบุมาแล้วเป็นอาหาร โรคนั้นก็บรรเทาหายไปได้ ทั้งนี้เพราะในส้ม, มะนาว, ผลไม้สด, กับในไม่สดที่มีสีเขียว มีไวตามินอีกชนิดหนึ่งเรียกว่า ไวตามิน ซี. ซึ่งมีลักษณะเหมือนคั่งไวตามินชนิดที่พรรณามาแล้ว กล่าวคือ ถ้าเราค้มผลไม้, ผัก ฯลฯ เสียนาน ๆ อาหารเช่นนี้จะป้องกันหรือเยียวยาโรคคลักปิดคลักเปิดไม่ได้ เพราะไวตามิน ชนิดนี้จะตายเพราะความร้อนจัดใช้ในการหุงต้มขึ้น

อีกอย่างหนึ่งก็คือ เช่น ถ้าเด็กอาศัยอยู่ในที่มีด เป็นนิจ ไม่ได้ถูกต้องกับแสงอาทิตย์ เสียเลย และไม่ได้อาหารเช่นนมสด, ไขมันสัตว์, หรือน้ำมันตับปลา กระดูกของเด็กเหล่านี้จะแบบบางอ่อนแอ เนื้อกล้ามเนื้อไม่ใคร่มีและผ่ายผอมเป็นอันมาก ในที่สุดก็เป็นโรคที่เรียกว่าตาลขมิย

ทั้งนี้เพราะแสงอาทิตย์ให้ "อะไร" แก่ร่างกาย หรืออาหารดังกล่าวอ้างแล้วมี "อะไร" อย่างหนึ่งซึ่งถ้าขาดไปก็บังเกิดพยาธิดังกล่าว "อะไร" ที่ว่านี้คือ ไวตามิน ดี.

คราวนี้สมมติว่าเราไปเที่ยวทะเลทางไกลซึ่งเรามีแต่ข้าวขาว, เนื้อเค็ม, ปลาเค็ม, และกล้วยตากเป็นอาหาร เราไม่มีของสดหรือผักผลไม้อย่างใดเลย หรือจะทดลองเลี้ยงหนูตะเภาด้วยอาหารดังนั้นก็ได้ ผลจะปรากฏว่าเราหรือหนูตะเภาที่ได้แต่อาหารชนิดนี้เป็นโรคชนิดหนึ่ง เรียกว่าโรคคลักกะปิดลักเปิด โรคชนิดนี้มีอาการเหงือกพยุบ และเลือดออกตามไรฟัน ขาวมโรคและเจ็บปวดมาก กับตามผิวหนังจะมี เมล็ด เป็นผื่นแดง ซึ่งในไม่ช้าก็จะถึงแก่ความตายได้ แต่ถ้าเราใช้มะนาว, ส้มต่าง ๆ, หรือผลไม้สด, หรือผักสดเป็นอาหารเราก็จะไม่เป็นโรคนั้นหรือแม้ว่าได้เริ่มเป็นโรคนั้นขึ้นแล้ว ถ้าใช้สิ่งที่ระบุมาแล้วเป็นอาหาร โรคนั้นก็จะบรรเทาหายไป ทั้งนี้เพราะในส้ม, มะนาว, ผลไม้สด, กับใบไม้สดที่มีสีเขียว มีไวตามินอีกชนิดหนึ่งเรียกว่า ไวตามิน ซี. ซึ่งมีลักษณะเหมือนดังไวตามินชนิดที่พรรณนามาแล้ว กล่าวคือ ถ้าเราต้มผลไม้, ผัก ฯลฯ เสียนาน ๆ อาหารเช่นนั้นจะป้องกันหรือเยียวยาโรคคลักกะปิดลักเปิดไม่ได้ เพราะไวตามินชนิดนี้จะตายเพราะความร้อนจัดที่ใช้ในการหุงต้มนั้น

อีกอย่างหนึ่งก็คือ เช่น ถ้าเด็กอาศัยอยู่ในที่มืดเป็นนิจ ไม่ได้ถูกดองกับแสงอาทิตย์เลย และไม่ได้อาหารเช่นนมสด, ไขมันสัตว์, หรือน้ำมันตับปลา กระดูกของเด็กเหล่านี้จะบางบางอ่อนแอ เนื้อกล้ามเนื้อไม่ใคร่มีและผ่ายผอมเป็นอันมาก ในที่สุดก็เป็นโรคที่เรียกว่าคาลซิมอย ทั้งนี้เพราะแสงอาทิตย์ให้ "อะไร" แก่ร่างกาย หรืออาหารดังกล่าวอ้างแล้วมี "อะไร" อย่างหนึ่งซึ่งถ้าขาดไปก็บังเกิดพยาธิดังกล่าว "อะไร" ที่ว่านี้คือ ไวตามิน ดี.

อีกประการหนึ่ง ถ้าเราทดลองเลี้ยงหนูด้วยอาหารซึ่งไม่มีเนื้อสัตว์หรือผักบางชนิด เจือปนแม้แต่น้อย ผลจะปรากฏว่าหนูเหล่านั้นไม่ใคร่สืบพันธุ์ หรือถ้ามีลูกออกมา ลูกหนูก็ไม่ใคร่สมบูรณ์และตายได้ง่าย ข้อนี้นี้เพราะเหตุว่าอาหารของพ่อแม่หนูขาด "อะไร" อย่างหนึ่ง "อะไร" ที่ว่านี้เขาเรียกว่า ไวตามิน อี.

ก็และถั่วเหลืองปรากฏว่ามีไวตามิน วัตถุประสงค์จำเป็นแก่ชีวิตอยู่ถึง 3 ชนิดคือ ชนิด เอ., บี. และ ดี. และถ้าเราเพาะถั่วเหลืองให้งอกก็จะบังเกิดไวตามิน ซี. ขึ้นในถั่วเหลืองเหมือนกับที่มีอยู่ในส้ม, ผลไม้, หรือผักสดอื่น ๆ ฉะนั้น ถั่วเหลืองนับว่ามีคุณประโยชน์แก่ร่างกายของเรา ถ้าใช้เป็นอาหารบ่อเกิดของไวตามินทุกชนิดได้คือ

ในที่นี้ไม่ควรจะผ่านไปโดยมิได้กล่าวถึงถึงความสำคัญของไวตามินว่า ถ้าเราหุงต้มอาหารนานเกินไป หรือใช้ความร้อนจัดเกินไป ไวตามินบางชนิดอาจ "ตาย" หรือศูนย์ไป อาหารเช่นถั่วงอกและผักสดที่มีไวตามิน ซี. ซึ่งเปรียบประดุจเป็นผู้ให้ชีวิตแก่เรานั้น ก็จะให้ประโยชน์

แก่เราไม่ได้เลยแม้แต่น้อย

บทที่ 7

เมื่อได้พิจารณาข้างถึงคุณสมบัติของถั่วเหลืองว่าเป็นพืชที่มีคุณค่าสูงในทางอาหาร เป็นประโยชน์ดีเลิศแก่ร่างกายของเราได้เช่นนี้แล้ว ก็ไม่มีปัญหาอย่างใดเลย ว่าเหตุใดเราจึงไม่ควรใช้ถั่วเหลืองประกอบเป็นอาหารให้มากที่สุดที่จะทำได้ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะแนะนำให้ละทิ้งเล็กรำเนื้อสัตว์ และสิ่งซึ่งได้มาแต่สัตว์ เช่น ไข่ และ น้ำนม บำเพ็ญพรตกินแต่อาหารผักอย่างจีนกินแฉะ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าตามหลักวิทยาในเรื่องอาหาร ดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ "โปรตีน" ว่า โปรตีนนั้นมีอยู่ 2 ชนิด คือ โปรตีนของพืช และโปรตีนของสัตว์ โปรตีน 2 ชนิดนี้เป็นประโยชน์แก่ร่างกายของเราต่างกัน คือร่างกายของเราใช้โปรตีนที่ได้จากสัตว์ทำการก่อสร้างซ่อมแซมได้ดีกว่าโปรตีนที่ได้จากพืช แต่โปรตีนของถั่วเหลืองนั้นมีคุณสมบัติพิเศษว่าโปรตีนของพืชอื่น ๆ คือมีลักษณะคล้ายเนื้อสัตว์มากที่สุด ซึ่งจะบรรยายตามภาษาเมมก็คือ โปรตีนของถั่วเหลืองมีอะมิโนแอซิดคล้ายกันกับอะมิโนแอซิดของเนื้อสัตว์ ฉะนั้น แม้จะใช้ถั่วเหลืองแทนเนื้อสัตว์ก็ได้ประโยชน์เท่ากัน

อีกประการหนึ่ง ในบัดนี้ถั่วเหลืองได้เพาะปลูกกันมากมายอยู่ในภาคเหนือและภาคกลางของประเทศสยาม ไม่ต้องสั่งจากเมืองจีนดังแต่ก่อน ต่อไปก็จะยิ่งนิยมเพาะปลูกมากขึ้น จะทำให้ราคาซื้อขายถูกลงเป็นลำดับ ฉะนั้น ถ้าพิจารณาอีกด้านหนึ่งคือทางเศรษฐกิจ ก็เท่ากับเราจะไม่ต้องซื้อเนื้อสัตว์และปลาโดยราคาแพงดังแต่ก่อน ข้อนี้อาจจะเป็นโอกาสดีสำหรับพลเมืองในท้องถิ่นที่กันดาร หรือราคาเนื้อสัตว์และปลาแพงจนไม่สามารถบริโภคเนื้อสัตว์หรือปลาได้ตามส่วนที่สมควร เป็นเหตุให้ร่างกายอ่อนแอไม่มีสุขภาพ ดังกล่าวในรายงานตรวจการเศรษฐกิจแห่งประเทศไทยของศาสตราจารย์ ชิม เมอร์มานันัน

ส่วนสำหรับท่านสุภาพบุรุษ, สตรี, หรือชาวกรุงชวานครทั่วไปนั้น ก็ดังได้บรรยายมาในบทก่อน ๆ แล้วว่า มิใช่ว่าจะบริโภคอาหารดีเลิศอยู่แล้วจนไม่ต้องเหลียวแลถึงการคิดแปลงวิธีการบริโภคเสียเลย ชี้ให้เห็นง่าย ๆ พอเป็นตัวอย่างได้อีกว่า น้ำซอส, มัสตาด, น้ำส้มพริกแดง, พริกป่น ฯลฯ เหล่านี้ ท่านทราบหรือไม่ว่า ไม่ใช่อาหาร กล่าวคือไม่เป็นคุณค่าในทางอาหารให้แก่ร่างกายของท่านเลยแม้แต่น้อย แต่ท่านก็ยังชอบบริโภค จนปรากฏว่านายหลีกกับนายเพอร์กับนายเพอร์รินผู้ทำน้ำซอสตรากระด้ายร่ำรวยเป็นมหาเศรษฐี ทั้ง 2 คน ส่วนผักบางชนิด เช่น ถั่วออกซึ่งมีค่าสูงในทางอาหาร ท่านกลับเห็นเป็นสิ่งเลว เกวอันควรแก่ทาสกรรมกรของท่าน เท่านั้น

นี่เป็นอุทาหรณ์ที่เราเข้าใจในเรื่องอาหารเขวไปได้มากเพียงใดและเป็นการสมควรที่จะหลีกเลี่ยงแลปรับปรุใน เรื่องการบริโภคเสียบ้าง เพื่อให้ร่างกายได้รับสุขภาพมีอนามัยขึ้น ได้ เป็นกำลังของชาติภูมิสืบไป

ก็และวิธีที่จะใช้ตัวเหลืองเป็นอาหารนั้น เป็นสิ่งที่จะต้องทดลองค้นหายุ่บ้าง เพราะตามปกติรสชาติของตัวเหลืองนั้น เบื้อง่ายที่สุด เป็นต้นว่า อาหารตัวเหลืองที่มีอยู่ทุกวันนี้ เหตุที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงแลเสียเลย เช่น เต้าเจี้ยว, เต้าหู้เหลือง, เต้าหู้ขาว, เต้าฮวยนั้น ก็เพราะสิ่งเหล่านี้มีรสชาดน่าเบื่อไม่ชวนบริโภคอย่างใด ฉะนั้น ก็จะต้องคิดคัดแปลงแทรกแซงตัวเหลืองเข้าในอาหารปกติของเรา เพื่อทำให้ไม่แต่คุณภาพของอาหารดีขึ้นกว่าเก่าหรือมีคุณค่าในทางบริหารร่างกายดีขึ้น ยังได้พยายาม เปลี่ยนคุณสมบัติของอาหารให้เอร็ดอร่อยชวนกินยิ่งขึ้นอีกด้วย

ฉะนั้น ในหน้าต่อไปในหนังสือเล่มนี้ จะมีข้อเสนอแนะในบางประการถึงวิธีประกอบตัวเหลืองเข้าในอาหาร ตามที่นึกว่าจะเป็นชนิดที่เหมาะสมแก่เหล่าชุมชนต่าง ๆ อาหารเหล่านี้ส่วนมากได้ทดลองแล้ว ปรากฏว่ามีรสชาดดีและน่าจะมีคุณค่าในทางอาหารยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพราะเหตุได้ประกอบด้วยตัวเหลืองซึ่งมีคุณค่าในทางอาหารอย่างยิ่งดังที่ได้พรรณามาแล้ว ฉะนั้น หวังว่าผู้มีหน้าที่เลี้ยงคนหมู่มา, ผู้สนใจในการ เศรษฐกิจที่ดี, ผู้ใฝ่ใจในการอาหารการครัวที่ดี คงจะทดลองดู เพื่อได้รับประโยชน์สมตามความมุ่งหมายของกรมวิทยาศาสตร์ต่อไป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาม	ภูมิหลังทางการศึกษา	สาขา/ประเทศที่ จบศึกษา	ผลงาน/รางวัล วิชาการ	ตำแหน่ง	ได้รับยกย่อง/ชั้น ๆ
4. นายแพทย์สังข์ แดงสว่าง	แพทย์ประกาศนียบัตร บัณฑิต สหรัฐอเมริกา	ได้ Dr. Ph.	อาจารย์การฝึก อับดีกรมอนามัย คณะศิษย์สาธาณสุข ศาสตร์ อธิการบดีมหาวิทยาลัย เทพยศาสตร์	ได้รับยกย่องและได้รับ รางวัล เวช ทำการวิจัยทางชีวิต ของพยาธิสัตว์ครึ่ง งาวิจัยที่มีชื่อเสียงทั่วโลก ได้รับการอ้างอิงงานวารสาร และตำราแพทย์ทั่วไป นับเป็น งานวิจัยระดับโลกชิ้นแรกที่หา ได้คนไข้และในประเทศไทย ราชบัณฑิตสภาเทพยศาสตร์ กรมการเทพยศาสตร์ ประสูติการสมเด็จพระบรม โอรส ธีรราชยาสมมุตวรราช อนุการ สมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดาฯ สมทบกรมการ และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ วชิรมงคล	
5. นายแพทย์เต็ม บุญคำ	นักเรียมทุนเล่าเรียน ราชวิทยาลัย	แพทย์/ สวีต เซอร์แลนค์	ได้ปริญญา Dr. Med. จากมหาวิทยาลัย เบอร์ลิน	หัวหน้าแผนกสูติศาสตร์ นรีเวชวิทยา คณะแพทย์ ศาสตร์ ศิริราชพยาบาล	
6. หม่อมเจ้ารัชฎาภิเศก วิมลกุล	นักเรียนทุนเล่าเรียน หลวงเมื่อกลับมาเป็น อาจารย์ที่จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย และได้ รับพระราชทานทุน เจ้าฟ้ากรมหลวง สงขลาธิบดี	ฟิสิกส์/มหาวิทยาลัย ลอนดอน อังกฤษ	สำเร็จ M.Sc.	หัวหน้าภาควิชาฟิสิกส์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิษย์วิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ อธิการบดีจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	ทรงเป็นผู้วางรากฐานการ ศึกษาฟิสิกส์ และการจัดการ ศึกษากับจุฬาลงกรณ์- มหาวิทยาลัย

* ศาสตราจารย์ ดร.

นาม	ภูมิลำเนาทางการศึกษา	สาขา/ประเทศที่ จบศึกษา	ผลสำเร็จทางการ ศึกษา	ตำแหน่ง	ได้รับการยกย่อง/ชั้น ๖
7. นายคลุ้ม วัชรวิไล	นิสิตเตรียมแพทย์ปริญญา รุ่นที่ 3 สอบได้ที่ 1	ชีววิทยา/อังกฤษ	พ.ศ. 2471 ได้ A.R.C.S. Hons และ B.Sc. Hons พ.ศ. 2474 ได้ ปริญญา D.I.C. และ Ph.D. ทางชีววิทยา พ.ศ. 2476 ได้ F.R.E.S.	ทำงานที่มหาวิทยาลัย เคมบริดจ์ อาจารย์ผู้สอน มหาวิทยาลัย หัวหน้าแผนกชีววิทยาต่อ จากศาสตราจารย์ ดร. สก็อต วานิชวัฒนา	แต่งตำราทางชีววิทยาและเป็น ผู้วางรากฐานวิชาชีววิทยาใน ประเทศไทย ทั้งระดับมัธยม ศึกษา จนถึงระดับมหาวิทยาลัย ผู้ริเริ่มภาควิชาวิทยาศาสตร์ ทั่วไป ผู้ริเริ่มภาควิชาการต่อสาขา วิทยาศาสตร์สตรีทางทะเล ร่วมกับศาสตราจารย์ ดร. แทน นิละปิติ วางหลักสูตรปริญญา วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาเคมี ที่เกษมศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. นายทองสุข พงษ์พิศ	นิสิตเตรียมแพทย์ปริญญา รุ่นที่ 3	เคมี/อังกฤษ	ได้ปริญญา A.R.C.S., B.Sc., D.I.C. และ M.Sc.	ทำงานที่มหาวิทยาลัย เคมบริดจ์ อาจารย์ผู้สอน มหาวิทยาลัย หัวหน้าแผนกเคมี คณะวิทยาศาสตร์ต่อ จากศาสตราจารย์แทน นิละปิติ	
9. นายเพ็ง โสภะพันธุ์*	ประกาศนียบัตรชั้นสูง จากคณะวิศวกรรม ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	ฟิสิกส์/ อังกฤษ	ได้ปริญญา B.Sc. จากวิทยาลัย มหาวิทยาลัย แอมสเตอร์ดัม	อาจารย์วิทยาลัย หัวหน้าภาควิชาฟิสิกส์ หัวหน้าภาควิชาฟิสิกส์	

*รองศาสตราจารย์ ดร.

**ศาสตราจารย์

นาม	ภูมิลำเนาทางการศึกษา	สาขา/ประเทศที่ จบศึกษา	สถานศึกษา	ตำแหน่ง	ได้รับการยกย่อง/ชั้น ๆ
10. นายบัวเรศ คำทอง	นิติวิทยาศาสตร์	เคมี/อังกฤษ	ได้ปริญญา B.Sc. เกียรติยศอันดับ 1 สาขาเคมี และ Ph.D. จาก มหาวิทยาลัยเวอวูล์ มหาวิทยาลัย M.A. จาก มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และได้ปริญญา M.Sc. และ Ph.D. วิชาเคมี จากมหาวิทยาลัย ลิเวอร์พูล	อาจารย์วิชาเคมี อธิการบดีมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ และ อธิการบดีมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์	ผู้ทรงคุณวุฒิกรมการศึกษา เชียงใหม่ และผู้ริเริ่มก่อ ตั้งคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
11. นายพิชัย อิศรเสมา	นิติวิทยาศาสตร์	เคมี/อังกฤษ		อาจารย์วิชาเคมี คณาจารย์สังกัดสำนัก พระราชวัง ฝ่าย ตำแหน่งเลขธิการ	ดำรงตำแหน่งรองอธิการ บดีปัจจุบัน

*ศาสตราจารย์ ดร.

นาม	ภูมิลำเนาทางการศึกษา	สาขา/ประเทศที่ ไปศึกษา	ผลสำเร็จทางการ ศึกษา	ตำแหน่ง	ลำดับการยกย่อง/ชั้น ๆ
4. หลวงพรตวิทยายุทธ์ (พรต เตชา)	นักเรียนทุนกระทรวง ศึกษาธิการ กลับมารับ ราชการได้ทันทีของ มูลนิธิไปศึกษาวิชา ศิลป ประเทศอังกฤษ	ฟิลิปปินส์/มหาวิทยาลัย บริสตอล	ได้ปริญญา B.Sc. ได้ Ph.D.	หัวหน้าแผนกศิลปคดีจาก ศาสตราจารย์ Bailey คอมมิชชันการศึกษา และวิทยาศาสตร์	เป็นคนไทยคนแรกที่สำเร็จ การศึกษาชั้นปริญญาเอกสาขา ฟิลิปปินส์
5. นายแผน โฉะนิธิ*	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียน หลวง นักเรียนทุนมูลนิธิ ร็อคกีเฟลเลอร์	แคนาดา/มหาวิทยาลัย ลิเวอพูล อังกฤษ แคนาดา/มหาวิทยาลัย ควีนส์ สหรัฐอเมริกา	ได้ปริญญา B.Sc. เกียรตินิยมอันดับ 1 ได้ปริญญา M.Sc. และ Ph.D. ทางเคมี ศ.แรกของไทย	หัวหน้าแผนกเคมีแทน ศาสตราจารย์ Knopf คอมมิชชันการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ผู้อำนวยการวิชาเคมี ประเทศไทย ผู้ริเริ่มโครงการวิจัย อาการยวต่างประเทศ วางรากฐานการสอบหลักสูตร ธรณีวิทยาในคณะวิทยาศาสตร์ ผู้ให้กำเนิดภาควิชาเคมีเทคนิค เป็นผู้ริเริ่มโครงการอสังก วิชาพฤกษศาสตร์ ออกจาก แผนกวิชาชีววิทยา เป็นผู้ที่มี ความสนใจกับการพัฒนา กล้วยไม้จนสามารถส่งเป็น สินค้าออก
6. หลวงศรี สมรวิชัยภักดิ์** (ศิริ ทัพนภพ)	นักเรียนทุนรัฐบาล ไปศึกษาต่อประเทศ อังกฤษ กลับมาเป็น อาจารย์ และได้ทุนมูลนิธิ ไปศึกษาคณะประเทศ สหรัฐอเมริกา	วิทยาลัยวิทยา/ มหาวิทยาลัยคอร์เนล สหรัฐอเมริกา	ได้ปริญญา M.S.	หัวหน้าแผนกพฤกษ ศาสตร์	

* ศาสตราจารย์ ดร.
** ศาสตราจารย์

นอกจากนี้แล้วมูลนิธิโรคภัยพิบัติได้ให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนและแพทย์ต่างประเทศอีกด้วย ซึ่งได้แก่

แบบ	มูลนิธิทางการแพทย์	สาขา/ประเทศที่	สาขา/ประเทศที่	ตั้งสำนักงาน	ได้รับการยกย่อง/ชมเชย
1.	หลวงภานุภักตบรรณาย (แทน ประภาสวัค) 2459	กายวิภาค/จีน	สหรัฐอเมริกา	สำเร็จการศึกษาจาก Peking Union Medical College (PUMC) ประเทศจีน และจาก มหาวิทยาลัยมิชิแกน สหรัฐอเมริกา	
2.	ภานุภานุภักตวัค (เสงี่ยม หุตะสังกาส) 2466	กายวิภาค/สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา	สำเร็จการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยมิชิแกน และสถาบันเคอิลิช เยอรมัน	
3.	นายแพทย์ สุก แสงวิเชียร 2473	กายวิภาคศาสตร์/สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา	สำเร็จการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยมิชิแกนและ มหาวิทยาลัยเคอิลิช เยอรมัน	ศาสตราจารย์และหัวหน้าแผนกกายวิภาคศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์
4.	หลวงสิทธิธรรมศรีวัค (ลี ศรีวัค) และพยาบาล	สรีรวิทยา/สหรัฐอเมริกา	อเมริกา	ได้ทุนไปดูงานและฝึกงานที่สหรัฐอเมริกา	หัวหน้าแผนกสรีรวิทยา

ได้รับการยกย่อง/อื่น ๆ

คำทรงคำแดง

ผลสำเร็จทางการศึกษา

สาขา/ประเทศที่

ภูมิหลังทางการศึกษา

นาม

นาม	ภูมิหลังทางการศึกษา	สาขา/ประเทศที่	ผลสำเร็จทางการศึกษา	คำทรงคำแดง	ได้รับการยกย่อง/อื่น ๆ
5. นายแพทย์ จรัส มิตรกุล	สำเร็จแพทย์ปริญญา ศิริราช พ.ศ. 2493	สหรัฐอเมริกา	สำเร็จการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย		
6. หลวงวิจิตรวาทการ (แปง พัทธยาเวท)	สำเร็จแพทย์ ประกาศนียบัตร พ.ศ. 2457	พม่า/สหราชอาณาจักร	สำเร็จการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เป็นเวลา 3 ปี	ศาสตราจารย์ หัวหน้าแผนก พยาธิวิทยา	
7. บุตรีรัศมี (เชียม ลู่เส้าสัด)	สำเร็จแพทย์ ประกาศนียบัตร พ.ศ. 2460	ปานามา/สหราชอาณาจักร	ศึกษาค้นคว้าปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก		
8. ภูมิภาคศึกษาศาสตร์ (เกตุ สุภัททา)	สำเร็จแพทย์ ประกาศนียบัตร พ.ศ. 2460	ปานามา/สหราชอาณาจักร	ศึกษาและทำงานปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก	ศาสตราจารย์หัวหน้า แผนกพยาธิวิทยา	
9. นายแพทย์ ชัย ชาญ	สำเร็จแพทย์ปริญญา พ.ศ. 2471	พม่า/สหราชอาณาจักร	ศึกษาค้นคว้าปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนิวยอร์กและ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย	ศาสตราจารย์หัวหน้า แผนกพยาธิวิทยา และ แพทย์ศาสตร์	
10. พระอภัยมณี พิศาล (กำจร พลาชูว)	สำเร็จแพทย์ ประกาศนียบัตร พ.ศ. 2471	สหรัฐอเมริกา	สำเร็จการศึกษาจาก R.C.S., L.R.C.P. และปริญญาตรี สาขาแพทยศาสตร์ สหรัฐอเมริกา	หัวหน้าแผนกพยาธิศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ ศยามาจารย์ แพทย์ศาสตร์	อธิการบดีศิริราชพยาบาล

นาม	ภูมิหลังทางการศึกษา	สาขา/ประเทศที่ จบศึกษา	ผลสำเร็จทางการ ศึกษา	รางวัล/ตำแหน่ง	ได้รับการยกย่อง/ชื่น ชม
11. อนุศาสตราศรัย (สปี ๗ สงขลา)	สำเร็จแพทย์ ประกาศนียบัตร พ.ศ. 2460	โรคหัวใจ/จีน	ศึกษาโรคหัวใจในมหา วิทยาลัยแพทยศาสตร์ปักกิ่ง เป็นเวลา 2 ปี		
12. นายแพทย์ มนตรี มงคลชัย	สำเร็จแพทย์ ประกาศนียบัตร พ.ศ. 2470	โรคเด็ก/สหรัฐ อเมริกา	ศึกษาโรคเด็กที่มหาวิทยาลัย ฮาร์วาร์ด สาขา เวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬา ลงนาม	หัวหน้าแผนก เวชศาสตร์ คณะ แพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬา ลงนาม	
13. นายแพทย์ ภัท ภูมิพัฒน์	สำเร็จแพทย์ปริญญา	อังกฤษและสหรัฐ อเมริกา	ได้รับ M.D., M.R.C.P. จากเคมบริดจ์ที่ จบแล้ว ได้ทุนมูลนิธิไปดูงานที่สหรัฐ อเมริกา		
14. พระสังฆาเวทศิษ (สาย คชเสนี)	สำเร็จแพทย์ปริญญา	อังกฤษและสหรัฐ อเมริกา	ได้รับ M.B.S. จาก ลอนดอน แล้วได้ทุนมูลนิธิ ไปดูงานที่อังกฤษและสหรัฐ อเมริกา	รับราชการเป็นแพทย์ ทหารบก	
15. นายแพทย์ ประจักษ์ ทองประเสริฐ	สำเร็จแพทย์ ประกาศนียบัตร พ.ศ. 2468	สัตวศาสตร์/สหรัฐ อเมริกา	ได้ทุนมูลนิธิไปดูงานที่ สัตวศาสตร์จากมหาวิทยาลัย จอห์นฮอปส์กินและ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย	ศาสตราจารย์ หัวหน้า แผนกสัตวศาสตร์	

นาม	วุฒิหลังทางการศึกษา	สาขา/ประเภทที่ ับศึกษา	ผลงาน/โครงการ ศึกษา	ตำแหน่ง	ได้รับรางวัลของ/กับ ๗
16. นายแพทย์ เสง กายจางชัย	สำเร็จแพทย์ ประกาศนียบัตร พ.ศ. 2469	โศตรา หู คอ จมูก/ อัมเขีย	ศึกษาโรคตาหูคอจมูกที่ มหาวิทยาลัยยัลต์คตา	ศาสตราจารย์หัวหน้า แผนกจักษุ โศตรา นสิก ลาริงวิทยา	
17. พนางทราภักดิ์ เที (ขอทรม ศรีสัตย์)	อาจารย์คณะแพทยศาสตร์	สูติศาสตร์-บริเว วิทยา/อังกฤษ	ได้รับ M.B.Ch.B. จาก มหาวิทยาลัยยัลต์คตแล้ว ได้ทุนไปหูงานที่ออร์แกนค และสโศคแถบค	ศาสตราจารย์หัวหน้า แผน สูติบริเววิทยา คณะคณะ แพทยศาสตร์ ราชพยาบาล จุฬาลงกรณ	
18. นายแพทย์ เอื้อน ศิวาณน	สำเร็จแพทย์ ประกาศนียบัตร พ.ศ. 2469	สูติศาสตร์-บริเว วิทยา/จับ	ได้ทุนมูลนิธิบศึกษาที่ มหาวิทยาลัยยัลต์คต	ศาสตราจารย์ รองอธิการบดี ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัย มหิดล	

3. ทุนเล่าเรียนหลวง

แบบ	มูลนิธิ/ทางการศึกษา	สาขา/ประเทศ/บัณฑิตศึกษา	แลสถาบันทางการศึกษา	ศรัทธา/ตำแหน่ง	ได้รับการยกย่อง/ที่มา
1. หลวงพิบูลฯ (พิบูลย์)	นักเรียกทุนเล่าเรียนหลวง	อเมริกา	ได้ปริญญา M.D. จาก มหาวิทยาลัย เจฟเฟอร์สัน และ ปริญญา C.R. จาก มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย Ph.D. ทางชีววิทยา	ผู้ชำนาญการวิจัย ศิริวิทย์ ต่อจากพระยา อภิรักษ์ธรรมศาสตร์	เป็นผู้ก่อตั้งแผนผังศึกษา ซึ่งเป็นแผนการศึกษาเดียวกันกับคนไทย
2. หลวงจางวิทยาวัด*	นักเรียกเงินเรียก	อเมริกา	ได้ปริญญา M.D. จาก มหาวิทยาลัยชิคาโก และ ปริญญา D.D.S. จาก มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย	ศาสตราจารย์ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญ	เป็นผู้ก่อตั้งคณะทันตแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และดำรงตำแหน่ง ภาควิชาทันตกรรม
(ภาคเอกชน)	สมาคมหลาย	อเมริกา	ศาสตราจารย์ ดร. สอนวิชา	ศาสตราจารย์ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญ	และเลขาธิการมหาวิทยาลัย
	ศาสตราจารย์ ดร.				
	ศาสตราจารย์				

ที่มา : ประวัติดู ครูศึกษาฉบับที่ 16 มกราคม 2501, 2502, 2505, 2506, 2509, 2510, 2520, 2521 และ 2525 และ 50 ปี วิทยาศาสตร์บัณฑิต
 ภาควิชาทันตกรรม มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2476-2527.

ประวัติผู้เขียน

นางสาววรรณ ฤๅษะกุล เกิดวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2504 ที่กรุงเทพฯ
จบการศึกษาปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2525
ทำงานเป็นครูในโรงเรียน เขมะสิริอนุสสรณ์ เข้าศึกษาปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2528

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย